

1932 október 25 sz. IV évfolyam

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló
szerkesztő: Kassák Lajos budapest bulcsu-utca 19

GORKIJ 40 ÉVES ÍRÓI JUBILEUMÁRA

GORKIJ MAXIM

Gorkij Maxim ma-holnap 65 éves lesz és most ünnepelték meg írói pályájának 40-ik évfordulóját. Azt mondhatnók: ime, egy öreg ember, aki túl van élete javán, bocsássuk meg néki azt, amit tesz, mert valamikor derék munkatárs és tiszteletreméltó előljáró volt. De Gorkij nem egy öreg ember a legyengült öregek között; ha volt idő, mikor tiszteletet érdemelt, akkor ma még inkább meghajthatjuk előtte a tisztelet zászlaját, mert esztendőről esztendőre erősebb és keményebb lett ő, mint a kikalapált acél s ugyteljes, ahogyan itt áll most előttünk. Nem azok közé az alkotók közé tartozik, akik minden elvégzett feladat után gyöngébbek és fáradtabbak lesznek, az ő típusa a munkában erősödik s mire megöregszik, felér a klasszikus tökéletesség magaslataira. Mennél érettebb, mint ember, annál érettebbek és kiteljesedettebbek irodalmi alkotásai is. 40 esztendővel ezelőtt írta meg Csudra Makar című elbeszélését s a moszkvai Vachtangov-színházban most mutatták be Igor Bulicsev című drámáját. Ez a dráma Gorkij legujabb alkotása s a beszámoló kritika azt írja róla, hogy új iránymutatást jelent a szocialista irodalom fejlődésében.

Az egykori csavargó felérkezett a hegyre, az analfabéta pékinasból Szovjetoroszország legmegbecsültebb kulturfunkcionáriusa s a paraszti elbeszélőből a nemzetközi irodalom egyik mestere lett. Gorkijról irván tehát, nem kell őt felfedeznem, kiválasztott érték ő kritikus és olvasóközönség előtt egyaránt. Egész lényével azok közül a kevesek közül való, akik az ember-fogalom nemes értelmével telítettek s alkotókarakterük maximálisan fejeződik ki művészetükben. Száz százalékban lírikus, de nem szentimentális fecsegő, aki szirupot énekel és mártiriumot szenved. Lirája az erős és tudatos ember mélyről fakadt megnyilatkozása. Szociális világszemléletének megvan a tudományos háttere, de szocialistasága művészetével egyenértékű kielézési forma s forradalmi cselekedetei elsődlegesen egy nyughatatlan ember érzésvilágának kifejeződései. Ha író, akkor szocialista s ha szocialista, akkor író. Írásai el nem skatulyázhatók a mai forrongó irodalom egyik csoportjához sem és mégis ő egyik legjelentősebb reprezentánsa korunknak. Amit mond, az tele van keserű, de mégis forró életizzal s ahogy mondja, az emberi érzés- és gondolatvilágának tiszta művészetté formálása. Politikai állásfoglalásában a legszélsőségesebb forradalmárok egyike, irodalmában azonban sohasem téved bele a politikai szólamok áradatába. Ezért a mértéktartásáért és formai tisztaságáért sokat támadták, megbélyegző céllal elnevezték intellektuálnak, elmaradt kispolgárnak, de hová lettek körülük ezek az értéktelen szajkások, Gorkij pedig, ha időnként meg is lepték a kétségek (ezek a meggondolások szakaszai voltak) ma ismét az első sorban áll.

A forradalom után több ízben ellentétbe került Leninnel, de ezek a nézeteltérések mindig csak a részletkérdésekre vonatkoztak, különben jóbarátok és egycélú harcostársak maradtak Lenin haláláig. Lenin nagyrabecsülte Gorkijban a szocialista alkotót és Gorkij egyre világosabb tudattal fogta föl Lenin politikai utvonalát. Mocskolódo irodalmi ellenfelei is voltak Gorkijnak, de ezekkel sohasem állt oda komolyan csatázni. Dolgozott és eredményeivel bizonyította be amazok gyöngeségét.

Gorkij irodalmi témamegválasztása tudományos világszemléletétől determinált, de művészetének jelentősége nem az Upton Sinclair-féle riport-realizmus, hanem a feldolgozott témát képviselő figurák fizikai és spirituális, közvetlen és nem illusztrativ megmutatásában van. Nem mond cinóberbe mártott frázisokat, történetei és történeteinek hősei a mindennapiság öntudatlan tompultságából egy naposabb, tisztultabb világ-

kép felé törekvő erők hordozói. Alakjainak élete sorsszerű élet. Hősei nem belátásból, hanem másképp nem történhető belső kényszerűségből dolgoznak a környező világ megreformálásán. Nem reálpolitikusok és meglehetősen messze áll tőlük a nyugati lélek racionalizmusa. Mondhatnám Gorkij lírai filozófus és nem véletlen, hogy az ő legtöbbnyire tárgyaltalan vágyakozása, paraszti naiv bölcselkedése inkább a kelet nirvánás életfelfogásához, mint a modern amerikanizmushoz áll közel. Bevallottan és ismerten a nyugati kultúra rajongója Gorkij és mégis mindmáig megmaradt tipikusan oroszoknak, sőt muzsiknak. A munkásmozgalomban, a legutóbbi időkig a parasztság képviselőjének tartotta magát, a művészetén át megmutatott figurák legtöbbnyire földtelelné lett parasztságot s hiába rajzolt meg városi proletárt, ezeknek a gyárakba csordázott vagy a műhelyek piszkában sínylő páriáknak beszélgetéséből mindenkor a falu, a föld, a szabad tér utáni nosztalgia panaszkodik vagy reménykedik elő. A városi proletáriátushoz csak a lenini politika felismerésén át jutott el. Ezért is írásainak nagy részét nem lehet a szocialista irodalom, ugynevezett, harcoss csoportjához sorozni. Ez azonban csak karakterizálja munkásságát, de semmit sem von le művei maradandó értékeiből. Felületesen azt lehetne rá mondani, hogy lényegében inkább humanista, egy általános emberi ideál képviselője, mint osztályharcos pártmunkás. Természetesen az ő humanizmusa távolról sem azonos Tolsztoj és Dosztojevszkij humanizmusával. Gorkij Tolsztojt és Dosztojevszkijt kispolgároknak nevezi, lándzsát tör felettük és tudatosan elkülöníti magát tőlük, bárha alkotó zsenijükről teljes elismeréssel nyilatkozik. Gorkij tehát nem volt apolitikus író (mint ahogyan a mai ember nem is élhet politikai beállítottság nélkül), könyvei azonban nem a politikáért, hanem az emberért születtek meg, mint ahogyan, szerinte, a politika is csak akkor értékes, ha az emberért való.

Gorkijnek addig, hogy a mai orosz politikát fenntartás nélkül igenelhesse, sok belső küzdelemmel kellett átjutnia. A polgárháború forró szakaszaiban nem látta meg mindjárt az egyenes és célbavezető irányvonalat, de amint az új orosz politika az építési korszak küszöbére érkezett, Gorkij teljes erejével belekapcsolódott a munkába. Okosan tanít és elszántan harcol egész életével.

De nem úgy tanít, mint a szalon-tudósok és nem úgy harcol, mint a különben vakki pártkulik. Az ő viszonya a társaihoz: az ember viszonya az emberhez. S nem akarja lerombolni a gépeket, de nem is imádja azokat, mint sokan a „modern“ fiatalok közül. Tagadja a polgári társadalmi formák létjogosultságát, de határozott és hasznosítható értékeiket nem elvetni, hanem a közösség érdekében ki akarja sajátítani, tevékenykedése nem merül ki a forradalom dicséretében, hanem termelőerővé való átváltoztatásán fáradozik. S végül szót emel mindenért, amiben fellelhető az érték. Az öregek között ülészik, mint az első bolsevik-generáció tagja és atyai barátságban van a fiatalokkal. Az új orosz írók legtöbbjét ő segítette a nyilvánosság elé s a gyárak fiatal munkásai hozzáfordulnak bizalmas levelekkel. És láthatjuk őt fényképeken, amint ott ül az óvodás- és iskolásgyerekek között, mintha rengeteg unokái és dédunokái körében ülne. A himzett orosz sapkával a fején mosolyog, elgyürt, tüdőbeteg arca sápadtan és mégis boldogan mosolyog.

Ő az öreg harcossok társa és a gyerekek mintaképe.

Negyvenesztendősk kulturmunkásságát ünnepli a nemzetközi proletariátus. Ő pedig Sorrentóban fekszik betegen. Kívánjuk neki, hogy éljen még köztünk és értünk is sokáig.

Kassák Lajos

munka

GORKIJ MAXIM ÉLETE

Gorkij 1868 március 28. (16)-án Nisnij-Novgorodban egy kárpitos családjában született. Apja halála után a négyéves gyermek nagyapja házába került. Nagyapja „burlak“ (volgai vontató-hajós) volt. A gyermek tízéves korában elveszti anyját is és ekkor kezdődnek vándorévei. 1878-ban kifutó egy cipőüzletben, majd egy rajzolóinás, de innen megszökik egy volgai gőzösre, ahol edényeket mosogat. Főnöke, Smury szakács felkelti benne az olvasási kedvet. Később újra visszatér nagyapjához, ahol madárfogással és eladással foglalkozik, egyidőre újra a rajzolóinás van, majd kifutó egy szentképkereskedésben és inás egy szentképműhelyben.

1883-ban, 15 éves korában statisztál a nisnij-novgorodi vásár színházában, később a vásárpületek javításainál dolgozik. 1884 nyarán elhagyja Nisnij-Novgorodot és Kazánba megy tanulni. Nem sikerül az iskolába felvételt nyerni, lebujaiban kénytelen éjszakázni, a falusi tanítói vizsgára készül, egy pékségben talál napszámosmunkát, ahol 3 rubel havibért kap. Később kertészként egy tábornok özvegyéhez kerül. 1885-ben felveszik egy színházi kórusba, majd újra pékségébe. Kazánban, ahol akkoriban a narodniki-irány és a marxizmus kiváló képviselői tartózkodnak, szoros viszonyba kerül a radikális és forradalmár munkás- és diákkörökkel. Megismeri a narodniki-irányt és a marxizmust, Marx „Kapital“-ját olvassa.

1888-ban a narodovolec M. Romasszal Krasznovidovo faluba megy, ahol a parasztság között forradalmi propagandát végez. Később a Kaspi-tenger partján dolgozik, mint halász. Éjjeli őr, felügyelő és mérlegmester lesz a vasutnál. 1889 októberében a forradalmár Szonov ügyében elfogják és egy hónapig a fogház lakója. 1891 tavaszán vándorutra kél és gyalog eljut ez év novemberében Tifliszbe. Az itt eltöltött év külön szakaszt jelent Gorkij életében. A vasuti műhelyekben dolgozik, munkásokkal és a radikális diáksággal kerül összeköttetésbe és neve itt jut először a sajtó nyilvánosságára. A tifliszi „Kaukázus“ című ujság 1892 szeptemberében leközli első elbeszélését, a „Csudra Makár“-t (Gorkij ekkor 25 éves). Megkezdődik irodalmi munkássága. Nisnij-Novgorod, Kazán és Szamara ujságjaiban jelennek meg elbeszélései, a „Jemilian Pilai“ és a „Cselkas“.

1895 februárjában átköltözik Szamarába, ahol a „Szamarszkaja Gazeta“ tárcarovatát szerkeszti. Elbeszéléseket ad ki és néha helyettesíti a szerkesztőt. 1896 májusában visszatér Nisnij-Novgorodba és a „Nishegorodszki Lisztok“-nál dolgozik. Ősszel tüdőbajban megbetegszik és ezzel a betegséggel küzd egész életén keresztül. Irodalmi dicsősége gyorsan emelkedik. 1898 májusában jelennek meg, két kötetben, gyűjteményes kiadásban először elbeszélései, amik élénk vitákra adnak alkalmat. Ugyanezen év májusában Gorkijnál házkutatást tartanak és a tifliszi szociáldemokrata kör egy régi ügyéből kifolyólag elfogják, a tifliszi Metech-börtönbe szállítják, de nemsokára kiengedik. 1899-ben kezdődik meg Gorkij munkássága a „Zsizny“ nevű marxista folyóiratnál. 1901 márciusában Péterváron részt vesz a kazáni székesegyház előtti demonstrációban, áprilisban a „Sisnj“-ben megjelenik a „Dal a viharmadáról“ és ugyane hónapban Nisnijben újra elfogják. Az a vád ellene, hogy a szormovói munkásság körében terjesztendő felhívások készítésére szolgáló sokszorosító gépet szerzett be. Szabadlábra helyezése után, 1901 szeptemberében Arzanaszba száműzik és rendőri felügyelet alá helyezik. (Arzanaszi benyomásait később „Okurov városka“ című könyvében meg is írja.) 1902 februárjában a tudományos akadémia disztaggá válasszák, de a kormány II. Miklós parancsára megsemmisítik a választást, mire Korolenko és Csehov, a nagynevű orosz költők az aka-

démian demonstratív lemondanak disztagságukról. Egy hónap múlva kerül színre a «Művész-Színházban» Gorkij színműve, a «Kispolgárok», aminek négy kiadását gyorsan szétkapkodják. A darab még ez évben Bécsben és Berlinben is színre kerül és Gorkij neve ettől kezdve Európában is ismert.

1902 szeptemberében hatalmas sikert jelent „Az éjjeli menedékhely“ színrehozatala. 1903-ban Gorkij válogatott művei hat kötetének öt és „Az éjjeli menedékhely“ 14 kiadását széjjelkapkodják. 1904 januárban Gorkij „Znanija“ címen kollektív könyveket ad ki. Irodalmi elvbarátai köré csoportosulnak. Szoros összeköttetést tart fenn forradalmi szervezetekkel és 1905 január 9-én, a „véres vasárnap“ előestjén más kiváló személyekkel együtt ő is megkísérli elejét venni a másnapra tervezett munkásöklésnek. Január 10-én röpiratot szerkeszt, amelyben leírja az előző nap eseményeit és minden polgárt felszólít az „abszolutizmus elleni haladéktalan és kitartó harcra“. Ezért elfogják és a Péter-Pál-erődbe internálják, ami egész Európában tiltakozó demonstrációkra ad alkalmat. Az erődben írja meg Gorkij „A nap gyermekei“ című szindarabját. 1905 októberében indul meg Péterváron Gorkij szoros részvételével a „Novaja Zsizny“ című ujság. Decemberben, a moszkvai fegyveres felkelés idején Gorkij fegyverbeszerzésre szolgáló pénz gyűjtésével támogatta a forradalmárokat.

1906 januárjában Helsingforsban egy gyűlés szónokaként lép fel, azután elhagyja Oroszországot. Amerikában gyűléseken követeli az orosz forradalom támogatását és „A szép Franciaország“ címen éles röpiratot ad ki, melyben tiltakozik az orosz kormánynak nyújtandó hitel ellen, amely pénzzel a forradalmi mozgalmat akarják elnyomni. Ugyanekkor „Az anya“ című regényén dolgozik. 1906 októberében Olaszországban, Capri szigetén telepszik le, de összeköttetésben marad az orosz szociáldemokrata párttal. 1907 májusában delegátusként részt vesz a londoni pártnapon, ahol tanácsadói szerepe van. 1908 januárjában kerül állandó levelezésbe Leninnel. Lenin nagyrabecsülte Gorkijt és azon volt, hogy szorosabban fűzze őt a párthoz. Igaz ugyan, hogy Lenin és a „Vpirjod“ csoport között, melyhez Gorkij is csatlakozott, nézeteltérésre került a sor, Lenin mégis következőképpen ír Lunacsarszkijnak, Gorkij állandó bevonásáról a „Proletariatus“ munkájába:

„Ha az a véleménye, hogy Gorkijnak nem ártana a rendszeres pártmunkába való bekapcsolása, (a pártmunka ezáltal okvetlen nyerne) úgy igyekezzék ezt nyélbeütni.“

Gorkij ekkor a párt könyvkiadójánál működött. Lunacsarszkijjal és másokkal együtt 1909 nyarán Capri szigetén munkások számára pártiskolát alapít saját költségén, ahová a hallgatókat Moszkva és más városok pártvezetősége küldi ki. Gorkij maga az irodalom lektorának szerepét tölti be. 1913-ban a „Proszvestsenije“ című bolsevista lap szépirodalmi részét szerkeszti. Ez év végén visszatért Oroszországba. Ekkor fejezi be önéletrajzi munkájának első részét, mely „Gyermekeivéim“ címen jelenik meg. 1914-ben Finnországban telepszik le, közel Pétervárhoz és állandó összeköttetést tart fenn a fővárossal. 1915 végén jelenik meg Gorkij vezetése alatt a „Letopisz“ nevű folyóirat, amelyik háboruellenes nemzetközi alapon áll. Gorkij a folyóirat köré fiatal proletár írókat csoportosít és proletár írók műveiből első gyűjteményes kiadást rendez.

Gorkij nehezen csatlakozik az októberi forradalomhoz. Nem bizik a forradalmi mozgalom tömegeinek józanságában, félti a kultura jövő sorsát és visszariad a véres áldozatoktól. Ezek az aggodalmak cikkeiben és általában lapjának, az 1917 májusától 1918 októberéig szerkesztett „Novaja Zsizny“-nek egész irányában kifejezésre jutnak. Leninnek, aki a „Novaja Zsizny“ és Gorkij intellektuel-pesszimizmusát károsnak tartja,

munka

mégis az a véleménye, hogy Gorkij „tulontul összenőtt a munkás osztállyal“ és „minden bizonnal visszatér“. És tényleg az 1918. év második fele óta Gorkij kéz a kézben, együtt dolgozik a szovjethatalommal. megszervezi a tudomány embereit, megalakítja „A tudósok életszínvonalának javítását célzó bizottságot“ és a „Világirodalom“ kiadóvállalatot.

Az új művészet termelésével, elindításával egyidejűleg („Egyetemeim“, „Az Artamonóvok“, „Klim Samgin élete“) a sajtóban felemeli szavát az ellen az „utálatos hajsza“ ellen, amelyet az emigránsok folytatnak a Szovjetunió ellen.

Hatvanadik születésnapja alkalmából, 1928-ban, visszatér Oroszországba, ahol nagy lelkesedéssel fogadják. Murmanszktól Bakuig beutazza az országot, tanulmányozza a szocialista építőmunkát, gyűléseken és összejöveteleken beszél, állandó levélváltásban van a munkás és falusi levelezőkkel, végül átveszi a „Vivmányaink“ és „A határon innen“ című lapok szerkesztését és autodidakta írók részére „Literaturnaja Utsoba“ címen lapot alapít. 1928 márciusában a népbiztosok tanácsa irodalmi érdemeiért külön méltatásban részesíti. 1929 májusában az V. tanácskongresszus a Központi Végrehajtóbizottság tagjává választja. Az utóbbi években Gorkij, mint publicista is aktívan vesz részt a szocialista építőmunkában s kezdeményezésére igen sok kulturpolitikai intézmény jött létre. Például, az ő iniciatívájának köszönhető a gyárak és üzemek történetének kollektív feldolgozása, valamint a polgárháború történetének megírása. Nagy munkát végez a nemzetközi nyilvánosság haladó erőinek az imperialista háborús veszély elleni megszervezésével, a legutóbbi háboruellenes kongresszus létrejöttében is nagy szerepe van.

*

Szeptember 25-én ünnepelte a szovjetbirodalom és az egész világ munkássága legnagyobb írójának, Gorkijnak 40-éves írói jubileumát. Ebből az alkalomból az üdvözlések özöne érkezett az ünnepelthez. Szervezetek, egyesületek, gyárak, kolhozok, munkások és parasztok irtak és táviratoztak a birodalom minden részéből. A nisnij-novgorodi szállítómunkások táviratban hívták meg Gorkijt, hogy nézze meg, mennyire megváltozott szülővárosa. Külföldről G. B. Shaw, Romain Rolland, Upton Sinclair, André Gide, Bernhard Kellermann, Martin Andersen-Nexö, Jakob Wassermann, Stefan Zweig, Galsworthy és még sok más neves író és tudós küldték el üdvözlésüket. Henri Barbusse személyesen utazott az ünnepekre.

Ezen a napon az egész moszkvai sajtó az első helyen Gorkij írói és emberi érdemeit méltatta. A hivatalos ünnepeket a moszkvai Nagy Színházban tartották meg. Itt felolvasták a kormány és a pártközpont rendeleteit, melyeknek értelmében a leningradi színházat, a moszkvai irodalmi főiskolát, Moszkva főutját, a Tverszkáját, Gorkij szülővárosát, Nisnij-Novgorodot és annak főterét Maxim Gorkij-ról nevezik el. A főiskolákon számtalan Gorkij-alapítványt és ösztöndíjat és a legjobb irodalmi művek díjazására tiz irodalmi Gorkij-díjat létesítettek.

Gorkij beszédében felhívta fiatal társait, hogy tanuljanak, gyűjtsék a tudást, mert csak ennek birtokában lehetnek rendíthetetlen hitű harcosai a proletariátus ügyének, a régi világot megváltoztató szocializmusnak.

Az ünnepi ülés után a legnevesebb moszkvai színészek mutattak be jeleneteket Gorkij műveiből. Szeptember 24-én mutatták be nagy sikerrel a Vachtangov Színházban Gorkij új „Jegor Bulicsev és a többiek“ című parasztdrámáját.

Közli: Sz. R.

hogy lapunk szerkesztői és munkatársai ellen lázítás, társadalmi rend elleni izgatás stb. címén jelenleg kilenc sajtópör van folyamatban. Mikor mi ezt, a helyzetnek megfelelően, minden kommentár nélkül leszögezzük, kérjük olvasóinkat, hogy a mai súlyos társadalmi és gazdasági helyzetben is szolidaritással álljanak mellettünk.

A MAGYAR HELYZET

GAZDASÁG:

Augusztus végén, hivatalos adatok szerint, Budapesten 100 munkahelyre 9000 munkanélküli jelentkezett. A munkát keresők száma júliussal szemben 6.8 százalékkal, múlt év augusztusával szemben 37.5 százalékkal emelkedett. Viszont a bejelentett munkaalkalmak száma múlt év augusztus óta 8.2 százalékkal csökkent.

Ugyancsak hivatalos adatok az ipar és kereskedelem körében (mezőgazdaság nélkül) 250 ezer munkanélkülről tudnak. A földmunkás átlagos évi keresete 200—250 pengő. Az idén a földmunkások ezrei aratószerződés nélkül maradtak. Akiknek sikerült leszerződniek, azok — tekintettel arra, hogy a készpénz teljesen kiveszett a szerződésekből — a sovány buzatermés miatt alig három hónapra való élelmet szereztek be maguknak. A katasztrófális buzatermés, amely 20 százalékkal kisebb a tavalyi, nagyon rossz termésnél, átlagban holdanként 5.8 mm. búzát eredményezett. Ez a kis mennyiség ezenkívül még silány minőségű is s így a részesarató földmunkás nyomoruságát jelentékenyen növeli. Ilyen a helyzetük a dolgozóknak. A mezőgazdaságban elhelyezkedni nem tudó munkaerő az iparban sem talál alkalmazást.

A mezőgazdasági munkáshoz hasonló helyzetben van a kisbirtokos is. A buzatermés átlaga holdanként a 10—15 holdas gazdánál alig 4 és fél mázsa. A Dunántul egyes vidékeken a 4 mázsa alatt marad. „Baranyában egyes helyeken 10—15 holdas gazdák nem is aratnak, mert nem érdemes belefogni a munkába. Vannak olyan helyek, ahol a gazdák felgyujtják a learatandó területeket, hogy ne legyen velük semmi bajlódás.” (Pesti Napló.) Így könnyen megérthető a gazdák eladósodása. Míg a gazdák 1928-ban a terheik utáni kamatot a buzatermés egy hetedének értékesítésével tudták kifizetni, addig 1930-ban a földbirtok adósságainak kamatterhe 155 millióra nőtt, amit a buzatermés felével lehetett kiegyenlíteni. Jelenleg ezek a kamatok 170 milliónál tartanak, szóval ha az egész buzatermést eladnák, akkor se tudnának a követeléseknek eleget tenni. A mezőgazdaság segítségére jött az állam a gazdamoratóriummal. Hogy ez az október 31-én lejáró fizetési halasztás semmi komoly enyhülést nem hozott, az természetes. A legnagyobb tehertételeket jelentő bank- és adótartozásokat kivették a moratórium alól. Ezenkívül: a különben is tartózkodó tőke teljesen elzárkózott a földbirtok elől. Végül is, mi lesz október 31 után? A gazdáknak továbbra is moratóriumot adni és a többi gazdasági ágakat nem részesíteni ebben a veszedelmes ajándékban, ezt hosszabb ideig egyetlen ország gazdasága se bírja ki.

A sötét előjelek már mutatkoznak. Hová jutottunk, ha már a rezsimnek olyan hithű támogatói, a hatalom mindenkor alávetett szolgálói, mint a kisiparosok és kiskereskedők sztrájkokkal fenyegetőznek és sztrájkokat rendeznek? Egyes városok kereskedői és iparosai bezárják a boltot és

munka

műhelyt, így tiltakoznak a magas adók, a bürokrácia tultengése, OTI és pénzügyi ügyvitel és egyéb sérelmek ellen. Természetes, hogy az osztályharc fegyverét, a sztrájkot, ők még nem öntudatosan használják és nem tudják, hogy alapjában véve a vidéki munkabérek 60 százalékos csökkenése, az általános gazdasági kizsákmányolás ellen kellene tiltakozniok és küzdeniök.

Hogy az általános gazdasági leromlás az ország teljes elszegényesedésére vezet, azt a tőkeképződés teljes megszűnése, illetve a betétállományok csökkenése mutatja. A 12 legnagyobb fővárosi pénzintézet és a postatakarékpénztár betétállománya 1931 június 30-án 683 millió pengő volt. 1932 június 30-án, az időközben felgyülemlett egy évi kamattal együtt 504 millió a végösszeg. A csökkenés (a kamat leszámításával) 30 százalékos!

A gazdaság leromlásához nagy mértékben hozzájárulnak az állam eltartására szükséges közterhek. A pénzügyminiszter hivatalos kimutatása szerint az utolsó békeévben 89 pengő volt a közterhek fejkvótája, ma pedig 120 és fél pengő, az emelkedés 36 százalékos! Nem csoda tehát, hogy ezek a terhek nem folynak be, hogy például a főváros 1931-ben (a válság kezdetén!) már 22 százalékkal kevesebb forgalmi adót szedett be az előirányozottnál. Az egész országban 1931-ben egy lakosra 45 százalékkal kevesebb forgalmi adó esett, mint 1928-ban, ami a vásárlóképeség abszolút leromlását jelenti.

Ugyanezt a jelenséget és a magyar külkereskedelem lassu megbénulását olvashatjuk ki a külkereskedelmi mérleg alakulásából is. 1932 első felében kivitelünk értéke az előző év első feléhez viszonyítva, 40 százalékkal csökkent. A behozatal csökkenése még ennél is jelentősebb volt, de még így is 18 millióval több a kivitelnél. A helyzet tehát az, hogy minden behozatali engedély, megkötés, devizaneheztség ellenére: többet hoznak az országba, mint amennyit kivisznek! Fizetési mérlegünk passzivitása, az ország teljes eladósodása, a gazdasági élet letargiája: ezek mind a fentemlitett jelenségeknek következményei.

A kereskedelmi mérleg passzivitását a kormány a nemzetközi helyzettel, külpolitikai okokkal magyarázza meg. Ez a magyarázat nagyon is önkényes. A külpolitikai és gazdasági elzárkózottság okát az általános európai gazdasági helyzeten, az autarkiára való törekvésen kívül elsősorban a magyar politikai rendszerben kell keresnünk, ez kétségtelen. Lényeges változást tehát sem a „középeurópai államok konferenciái“, sem a stresai tanácskozások nem hozhattak.

ÁLLAM:

A gazdaság helyzetének rosszabbodásával romlik az állam helyzete is. De míg a gazdaság helyzetét világosan láthatjuk, addig az államháztartás bajairól csak ritkán kapunk adatokat és ezek a szűkszavú adatok is tulságosan „optimisztikusak“.

A legutolsó, valamennyire tájékoztató kimutatás Tylernek, a Népszövetség Magyarországra küldött pénzügyi tanácsadójának jelentése és az ehhez csatlakozó pénzügyminiszteri jelentés. Mindkét iratból az 1931—1932-es költségvetési év eredményeit ismerjük meg. Az állam bevételei, amint ezt előző cikkeimben többször megírtam,¹ nem érték el a remélt 800 milliót. A 781 millió pengőnyi bevétel mellett 165—170 millió deficit mutatkozott.² Ezt a deficitet a tavaly felvett kölcsönnel ellensúlyoz-

¹ A „Munka“ 20. sz. 536. old., 23. sz. 627. old.

² L. u. o.

ták, de ezenkívül bevallottan 45 millió pengő kincstárjegyet is kibocsátottak. A Népszövetség kiküldöttje szerint az idén csak úgy maradhat meg az államháztartás egyensulya, ha a buzaárak mesterséges támogatására nem adnak ki több pénzt (boléta és Futura 55 milliójába került az államnak), ha az állami üzemek kiadásait lefaragják, ha az állami alkalmazottak számát csökkentik, ha az október 31-éig terjedő gazdamoratóriumot nem hosszabbítják meg.

Természetesen mindennek az ellenkezője történik, A boléta újból él, az állami üzemek leépítéséről csak beszélnek, a gazdamoratórium meghosszabbítását már megígérték és az állami alkalmazottak számát még nem csökkentették.

Ezek után elmondhatjuk: az ez évre számított 806 millió pengőből talán csak 700 millió folyik majd be, a boléta deficitje a régi lesz, szóval a 170 milliónyi deficitnek újból jelentkezni kell. Mivel azonban az idén nincs kölcsön, amelyből a hiányt fedezni lehessen — vagy kényszerkölcsönhöz, vagy inflációhoz, vagy az állam alkalmazottainak részbeni elbocsátásához, esetleg újabb illetményleszállításhoz fognak folyamodni. Az új költségvetés szerint az állam a nyugdíjasokkal együtt 235,341 alkalmazottat tart el. Ilyen terhet — Korányi volt pénzügyminiszter kijelentése szerint — sokáig nem lehet elbirni. A fizetések újabb redukciója — egyelőre legalább — nem valószínű, hiszen egyes tisztviselő-kategóriák ma 30 százalékkal kisebb fizetést kapnak, mint egy év előtt! Viszont a negyedévi lakbér egy összegben való fizetése november 1-től kezdve megszűnik. Kétségtelen, hogy a költségvetés lefaragása hamarosan megtörténik és ennek során most már komoly létszámapasztás kerül sorra. Hogy ez nem jön-e elkésve és megkiméli-e az állami alkalmazottakat attól, hogy — mint sok megyei tisztviselő, tanító, stb. — elsején egyszerűen nem kap fizetést, az nagyon is kérdéses. Az állam pénztárkészlete minimális, külföldi kölcsönökre nem számíthat és — mint az egyik polgári lap írja: „a bankok pedig újabb és újabb pénztárjegyekkel nem gazdagítják tárcájukat anélkül, hogy katasztrófális immobilitásba ne jussanak. Éppen ezért a kormány egyik legelső feladata a költségvetés további leépítése a reális keretek közé... Ha a kormány nem siet áttérni erre az utra, . . . a helyzet olyan súlyossá válhat, hogy a kibontakozást egyenesen lehetetlenné teszi.“

Ugy van, lehetetlenné teszi a jelenlegi politikai rendszer keretében.

POLITIKA:

Mint utolsó cikkemben megírtam,³ az ellenforradalom átmeneti megerősödését külpolitikailag a fasizmus külföldi sikerei, belpolitikailag a Sz. D. P.-vel szemben elért sikere segítették elő. A német fasizmus előretörése hangulatilag sokat használt a magyar ellenforradalomnak s ma is a Hitlert elbuktató Papenben a magyar reakció a saját politikai helyzetének megerősödését látja. Ugyanakkor a magyar munkásmozgalommal szemben — a szedősztrájk kudarcra óta — mind keményebben lépnek fel. A vidéki szociáldemokrata mozgalmat majdnem teljesen megbénították, a parasztszervezkedést minden eszközzel megakadályozzák, a földmunkásszervezetek és pártszervezetek feloszlata nem tartozik a ritkaságok közé. Mindezekkel szemben a Sz. D. P. vezetősége a defenzív taktikáját követi. Nem veszi észre, hogy az offenzívából átmenet nélkül defenzívába való vonulás során kiejti kezéből a vezetést, az ellenfél szabja meg a további lehetőségeket és a mozgalom köre mind szűkebb

³ A „Munka“ 23. sz. 628—629. old.

lesz. Nem veszi észre, hogy a statárium, amely ellen nem küzdött elég erélyesen, milyen veszedelmes fegyver lett az ellenforradalom kezében. Még a saját pártszempontjából is helytelenül cselekedett a Sz. D. P., mikor a legelső pillanattól kezdve nem tüzte ki első feladatául a statárium elleni küzdelmet. Megfeledkezett arról, hogy a politikai terror nem szokott a feleuton megállni és ha elszabadul, nem szokott disztingválni. Ha a statáriumot sikeresen alkalmazták a szélső ballal szemben, akkor tovább folytatják a balközépen és ott is „rendet teremtenek“ vele. A „Munka“ a maga területén mindent elkövetett, hogy a párt illetékeseinek minderre felhívja a figyelmét. Még a Sallain és Fürstön végrehajtott statáriális halálos ítéletek előtt benyújtott egy terjedelmes javaslatot, amelyet a P. V. még csak nem is tárgyalt. Pár nappal később újabb határozati javaslatot és indítványt nyújtott be, amelynek egyes pontjai szerint ugyan akciók indultak el, de amelynek lényege elsikkadt, elkallódott. Sajnos, a pártvezetőség vagy nem érzi át milyen lehetőségeket nyújt a rendszernek vele szemben is a statárium, vagy bár átlátja a helyzetet, nincs ereje cselekedni.

A Sz. D. P. háttérbe szorításával egyidejűleg az ellenforradalom likvidálását most egy ellenforradalmi párt kíséri meg.

A „Munka“-ban többször megírtam,⁴ hogy az ellenforradalom „ellenzéki“ szárnya megkísérli majd a likvidálást egyedül elvégezni. Ez az „ellenzéki“ szárny az 50—200 holdasgazdák pártja, a „Független kisgazdapárt“.

E párt vezetői: Gaal Gaszton, az ellenforradalmi nemzetgyűlés volt elnöke, Eckhardt, a megszűnt fajvédő «Szózat» szerkesztője, a TESz és Reviziós Liga vezetője, Ulain, a legintranszigenesebb ébredő, a legtöményebb ellenforradalmi idők vezérei. Eddig mint megnemalkuvó ellenforradalmárok támadták a konsolidált reakció kormányát jobbról, most mint radikális ujtók támadnak baloldaltól. A párt zászlajára földbirtokreform, általános választójog, a bürokrácia letörése és szabadságjogok vannak fölírva.

Világos tehát: csak a fölületes szemlélő hiheti, hogy itt egy baloldali párt lép sorompóba. Nem, az ország elégedetlenségét, a parasztság elkeseledését akarják kihasználni azok, akik az uralmon levő ellenforradalmi garnitúrát le akarják váltani.

Ugyanazok, akik «Marxék falun» cikkekben tiltakoztak a Sz. D. P. vidéki térhódítása és „demagógiája“ ellen, most részben kisajátítják a párt jelszavait és magukhoz huzzák az elégedetlenkedő tömegeket. És a tömegek, mivel más ellenzéki párt nem ér el hozzájuk, kénytelenek a FKGP-tal menni. (Lásd Mezőcsát stb.) Téves tehát a baloldali polgárságnak az a felfogása, amit a Sz. D. P. egy része is vall, hogy itt balra fordulásról van szó. A Sz. D. P.-nak ki kellene használnia az ellenforradalom pártjai közötti ellentétet és Gaalék kisgazdáival szemben elsősorban a nincstelenekhez kellene fordulnia. Ez ma, a párt defenzívába szorulása idején és akkor, mikor a vidéki pártszervezetek hangadói tulnyomó részben kisgazdák — nagyon nehéz feladat. Mindenesetre a pártnak tudnia és adott esetben hirdetnie is kell, hogy Eckhardték pártja ellenforradalmi párt.

De ahogyan téves Eckhardtékat baloldalinak hinni, ugyanugy tul szimplista lenne őket a magyar fasisztáknak nevezni. A faszizmus jelszavait (nacionalizmus, antimarxizmus stb.) Magyarországon elkoptatták. A faszizmust csak mások rovására lehet megcsinálni, elsősorban a munkásság szociális vívmányainak számlájára. De a semmiből nem lehet lefaragni, a magyar szociális vívmányok terhére semmit nem lehet megoldani.

Bizonyos, hogy a FKGP más országban faszizmust csinálna. Tény, hogy

⁴ 21. szám 577. oldal, 23. szám 628. oldal.

Eckhardték az ellenforradalom lényegének megmentését célozzák. Hajlandók a nagybirtokosok egy részét feláldozni (államkötvény ellenében kisajátítás) azért, hogy a többi megmaradjon. A titkos választójog életbeléptetése, ha jó agitációval a népet előzőleg már a maguk részére megnyerték és ha a közigazgatás jól funkcionál, szintén nem jelent hirtelen veszedelmet. De ez a számítás csak rövid időre válhat be. A politikai rendszerváltozásnak ez az elsikkasztása rövid időre átalakított formában megmenti az ellenforradalmat, de a gazdasági kérdéseket nem tudja megoldani. Az ilyen kísérletnek órái meg vannak számlálva.

Az ellenforradalom „ellenzéki” szárnyának uralomrajutását Gömbös miniszterelnökségével akarják megakadályozni.

Gömbös kormányrajutásával a magyar ellenforradalom utolsó fázisába érkezett. A bukás előtt, erejének utolsó fellobbanásával, legagilisabb és legerélyesebb emberét küldi a harcra. Kétségkívül: a rendszer megmentésére Gömbös mindent el fog követni és eszközeiben nem lesz válogató. De mindez a változtatást akaró rétegek elkeseredését növelheti csak és a néhány hónapon belül elkövetkezendő bukást teheti majd hirtelenebbé és az ellenforradalmi uralom vezetői számára végzetessé. **Nádass József**

„100 KÖNYV”

címen a „Társadalmi Szemlé”-ben cikk jelent meg, amely a *Népszava* könyvajándékozási akciójával foglalkozik. Ezzel az akcióval, illetve az ajándékozendó könyvekkel szemben *munkásmozgalmi* szempontból sok kifogást lehetne emelni. De ugyancsak *munkásmozgalmi* szempontból vissza kell utasítani, ha valaki olyan felülről néző pökhendiséggel intéz el egyes írókat, mint a T. Sz. cikkírója. A munkásfiatalság félrevezetése és becsapása az, ha valaki így ír: „Az erotikus Andrejev, a realista Balzac, a naturalista Zola, a misztikus Dosztojevszkij, a krisztianus Tolsztoj, a pikáns Maupassant tarka-barka összevisszaságban bukkannak elének.” Andrejevet talán mégsem lehet csak úgy erotikus jelzővel lefitymálni, (erről különben Krupskaja emlékiratai is felvilágosíthatják a cikkíró) ha el is tolódott a nagy orosz forradalom idejében mert hiszen akkor Plechanovot sem szabadna kézbe venni. De nem lehet Tolstoj, Balzac, Dosztojevszkij és Maupassant munkái odaajándékozását sem ilyen „szempontból” kifogásolni egy senkiházi verselőnek. Mert tudnia kellene, hogy Tolstoj, Maupassant, Zola és a többiek világméretben is értéket jelentenek. Oroszországban Tolstoj írásait az iskolakönyvekben is megtalálhatjuk, és Tolstoj, Dosztojevszkij, Balzac és Maupassant munkáit az állami kiadó diszkiadásban is közreadta. Amikor mi tiltakozunk az ellen, hogy némely külföldi, magát baloldalinak nevező munkáslap Szenes Béla novelláit közli s előfizetők gyűjtéséért Kosztolányi, Szomori, Szép Ernő könyveit ajándékozza az olvasóinak, amikor mi itt tiltakozunk a bernsteinizmus ellen, ugyanakkor tiltakozunk az ellen is, hogy holmi klerikális mentalitású költőcskéék demagógiája a tényleges értékeket leértékeli, s a megfelelő kritika helyett összezavarja a munkásifjuság amugy is kuszált gondolatait. Aki ma a munkásmozgalomban szót emel, az csak a munkásmozgalom mai helyzetében kötelező tárgyszerűséggel beszélhet.

G. L.

munka

SACCO ÉS VANZETTI

A politikai halálos ítéletek korszakában élünk. Abban a korszakban, mikor a fennálló társadalmi rend — szerte az egész világon — akár sorozatos kivégzésekkel is körömszakadtáig védi uralmát a föltörekvő osztállyal vagy a szociális és hatalmi állapotokon változtatni akaró egyedekkel szemben. A közelmúltban végrehajtott politikai halálos ítéletek közül legemlékezetesebb Sacco és Vanzetti tragédiája. Azóta is történetek hasonló «jogi megtorlások» s az egyes kormányok «ítéletvégrehajtása» csak módszertanilag, az eszközök megválogatásában különbözik el egymástól. Van, ahol a humanitás nevében villamosárammal, másutt, a fennálló katonai szellemhez híven, golyóval, ismét másutt, szinte puritánságból, kötéllel intézik el a lázongó milliók közül kifogott politikai áldozatot. A népesség mindenütt és minden alkalommal vissza száll ezekkel a hatalmi biráskodásokkal, de ezideig a legnagyobb visszhangot, felháborodást, tiltakozást és őszinte emberi utálatot a két ideális anarkistán, Saccon és Vanzettin elkövetett «birói ítélet» váltotta ki. Őt éve a világraszóló eseménynek és ennek az évfordulónak alkalmából az alábbiakban leközzöljük, az utolsó szó jogán nyilatkozó vádlottak beszédének egy-egy részletét.

Nicola Sacco, álljon fel, mondotta a jegyzőkönyvvezető. És Nick felemelkedett, sápadtan és dultan, legjobb fekete ruhájában, melyet a bíróság előtt való megjelenésre tartogatott.

«Nicola Sacco, van-e valami mondanivalója a halálos ítélethez?»

Szegény Nick, sok, nagyon sok mondanivalója volt, amit szeretett volna világgá kiáltani. De barátai megmagyarázták, hogy a yankee-bíróság előtt nem kelthet hatást hiányos angol tudásával. Elhatározta, hogy Vanzettit hagyja majd maga helyett is beszélni, de most, hogy itt állott ez előtt az öreg, ősz ember előtt, aki hat esztendőn át kinozta, most amikor látta a riporterek hadát, készen, hogy szavait a világba szétvigyék — ez tulságosan is nagy kísértés volt egy propagandista szívének. Tizenkilenc éve élt Amerikában Nicola Sacco, hajszoltan és megalázottan és ime másodszor életében, Amerika kész volt arra, hogy meghallgassa. És beszélt. A riporterek buzgón javitgatták tört angolságát írásaikban és a világ olvasta:

«Igen, Sir, én nem vagyok szónok és nem vagyok nagyon otthon az angol nyelvben s minthogy Vanzetti barátom hosszabban akar beszélni, alkalmat adok Néki erre. Soha, soha ilyen szörnyüségéről nem hallottam, ehhez a bírósághoz hasonlóval soha, sehol a világtörténelemben nem találkoztam. Hét esztendei üldözés után még mindig bűnösnek tartanak bennünket. Tudom, két osztály felett hangzik ma el az ítélet. Az elnyomottak és a gazdagok osztálya felett és sokáig fog tartani a harc közöttük. Mi testvéri szeretettel jövünk a nép közé, könyvekkel, irodalommal, de Önök üldözik, elnyomják és legyilkolják a fiaikat. Mi mindig igyekezzünk nevelni a népet, Önök pedig ellentéteket szítanak köztünk és más nemzetek között, hogy gyűlöljük egymást. Azért ülök most a vádlottak padján, mert az elnyomottak osztályához tartozom. Önök az elnyomók! Ön tudja Thayer bíró ur! Ön ismeri egész életemet, Ön tudja miért vagyok itt és hét év után, miután engem és szegény feleségemet agyonüldözött, halálraítél. Szeretném elmondani egész életem történetét, de hát mi célja? ...»

Nem volt semmi célja és Nicola Sacco leült.

«Bartolomeo Vanzetti, álljon fel» mondotta a jegyzőkönyvvezető és a másik alak felemelkedett a rács mögött. Meghajszoltan, soványan, félig kopaszon, csak lelógó bajusza volt ugyanolyan sűrű, mint eddig. Ott

állott, felmagasodott sziluett, tiszta fekete ruhájában, fekete selyem csokornyakkendővel. 701

«Bartolomeo Vanzetti, van-e valami mondanivalója a halálos ítélethez?»

«Igen» felelte Vanzetti csendesen.

És most élvezhette a cellaévek kemény munkájának gyümölcsét, most megkaphatta a bért, amiért gyakorolta magát a levélírásban, amiért cikket írt a szindikalizmusról, a bért önéletrajzáért, regényéért és a többi kísérletért. Ha itt-ott tévovázva és bizonytalanul is, de most már megtalálta a kellő szavakat, rossz angol kiejtése valósággal izgatón hat, anélkül, hogy ellenszenvessé válnék. Halkan, határozottan beszélt, mint aki soká gondolkozott mondanivalói felett, úgy beszélt, mint aki inkább az utókorhoz fordul, mint egy tárgyalóterem véletlenül összeverődött közönségéhez.

«Az a mondanivalóm, hogy ártatlan vagyok, nemcsak a Braintree-ügyben, hanem a Bridgewater-ügyben is. Az a mondanivalóm, hogy nemcsak ezekben az ügyekben vagyok ártatlan, hanem, hogy egész életemben soha nem loptam, nem gyilkoltam, vért nem ontottam. Ez az, amit mondani akarok. És ez még nem minden. Nemcsak hogy ezekben az ügyekben vagyok ártatlan, nemcsak hogy soha életemben nem loptam, nem gyilkoltam, soha vért nem ontottam, hanem ellenkezőleg! Egész életemen át, amióta csak gondolkodni tudok, azért küzdöttem, hogy a bűn kiirtásuk e földről!

Mindenki, aki ismeri ezt a két kezét, tudja, hogy nem volt szükségem rá, hogy az uccára menjek és megöljek, vagy kiraboljak valakit. Meg tudok élni a két kezem munkájából és jól meg tudok élni belőle! És ettől eltekintve meg tudok élni anélkül is, hogy két kezemmel idegen emberekért dolgozzam. Elég alkalmam volt függetlenül élni és olyan életet élni, amely a világ szemében többet jelent, mint veritékkel keresni meg a kenyeret.

Apám Olaszországban jó viszonyok között él. Visszatérhettem volna Olaszországba és mindig tárt karokkal fogadott volna. Még ha egyetlen cent nélkül tértem volna haza, akkor is tudott volna apám állást adni. Nem is kellett volna munkásként dolgoznom. Üzleteket csinálhattam volna, vagy felügyelhettem volna birtokain. De én lemondtam az élet ugynevezett kényelméről és gyönyörüségeiről. Lemondtam egy jó állás adta büszkeségről, mert szerintem nincs rendjén, hogy embereket kizsákmányolnak. Vonakodtam belépni az üzletbe, mert tudom, hogy az üzlet nem egyéb, mint profitra spekulálás azok bőrén, akik az üzlettől függenek. Ezt nem tartom rendjénvalónak s ezért vonakodom ezt meg is tenni.

Nos, azt szeretném megmondani, hogy nemcsak ezekben az ügyekben vagyok ártatlan, hogy soha életemben bünt el nem követtem (hibát talán igen, de bünt soha), nemcsak hogy egész életemben a bűnök kiirtásáért küzdöttem, ama bűnök ellen, melyeket a törvény és az erkölcs nevében üldöznek és elítélnek, hanem azok ellen is, amelyeket a törvény és az erkölcs szankcionál: embereknek emberek által történő kizsákmányolása és elnyomása ellen. És ha van ok, amiért itt vádlottként állok, ha van ok, amiért Önök percek alatt elítélhetnek úgy ez az ok és semmi más...

Bebizonyítottuk, hogy nincs a földön kegyetlenebb, igazságtalanabb, ellenségesebb bíró, mint amilyen Ön volt irányunkban. Ezt bebizonyítottuk. Mindennek ellenére megtagadták az eljárás revideálását. Tudjuk és lelke mélyén Ön is tudja, hogy Ön kezdettől fogva ellenünk volt, elle-

munka

nünk, mielőtt még látott volna. Mielőtt látott volna, tudta már, hogy radikálisok voltunk, hogy a mélység fiai vagyunk, hogy a berendezkedéseknek — melyeket Ön, lehet hogy jóhiszeműen, helyesnek tart — ellenségei vagyunk, erről nem akarok vitatkozni — és hogy az első tárgyalás alkalmával könnyű volt egy olyan verdiktet produkálni, mely bennünket bűnösnek mond ki. Tudjuk, hogy Ön beszélt róla, hogy irántunk való ellenséges érzületét és megvetését nyilvánosan hirdette: barátai előtt a vonaton, a bostoni egyetemi klubban, a worcesteri golfklubban. Meg vagyok győződve, hogy ha azok, akik tudják, hogy Ön mi mindent mondott, mernének tanuskodni, akkor Ön Tisztelt Elnök Ur, — fáj ezt mondanom, mert Ön már öregember és nekem is van Apám — de Ön akkor itt ülne mellettünk.

Ma még inkább igazságtalannak tartjuk a háborút, mint valaha, ma háboruellenesebbek vagyunk, mint valaha és szívesen állok a vérpadon is, ha így szólhatok az emberiséghez: «Vigyázzatok! az emberiség virága fekszik a katakombában, melynek mélyén álltok! Miért? Minden, amit mondanak, minden, amit megígérték Nektek, hazugság volt, csalás volt, illúzió volt, gáztett volt. Szabadságot ígérték Nektek. Hol a szabadság? Jólétet ígérték Nektek. Hol a jólét? Fellendülést ígérték. Hol a fellendülés?

Mióta ebbe a szerencsétlen Charlestown-börtönbe kerültem, megkét-szereződött a börtön lakóinak száma. Hol a morális haszon, amit a háboru hozott a világnak? Hol a szellemi előrehaladás, amit elértünk a háboru által? Hol az emberi élet megbecsülése? Hol az emberi jótulajdonosságok megbecsülése és csodálata, hol a Jó az emberi természetben? Soha annyi bűn, soha olyan korrupció nem volt a háboru előtt, mint ma.

És amit mondani akarok: egy kutyának, egy kigyónak, a legalsóbbrendű állatnak a földön, nem kívánom, amit szenvednem kellett dolgok miatt, melyekben bűnös nem vagyok. Szenvedek, mert forradalmár vagyok, persze hogy forradalmár vagyok. Szenvedtem, mert olasz voltam, persze hogy olasz voltam. Többet szenvedtem a családomért és az enyéimért, mint magamért. És meg vagyok győződve, hogy jóllehet Önök csak egyszer ölhetnek meg engem, de ha még egyszer születnék, csak azt tenném, amit most tettem egész életemben.

Befejeztem. Köszönöm.»

Webb Thayer volt a soron. Ő is felemelkedett, hogy szóljon. Ugy látszott, mentegetőzni akar és bizonygatni, hogy «Ő nem oka semminek». Érdekes körülmény, feltűnt Vanzettinek is: mindenki igyekezett másra háritani a felelősséget. A rendőrök, akik letartóztatták, azt hangoztatták, hogy ők nem tehetnek róla, ők parancsot teljesítenek. A fegyőrök, egyik úgy, mint a másik, ugyanezt mondták. A fogházfelügyelő kijelentette, hogy «ezt meg ezt nem engedik meg az illetékesek». Egyik-másik esküdt arra hivatkozott, hogy a tanult bíró utasításait kell követnie. És most itt állott a tanult bíró, az események csucsán, — és az esküdtekre háritotta a hibát. A Legfelsőbb Törvényszék elhatározta, hogy a tényeket illetőleg a bírót illeti az utolsó szó. És ime, itt állt a tárgyalásvezető és a Legfelsőbb Törvényszékre háritotta a felelősséget. Lehetséges-e vajjon, hogy Thayert, az érzéktelen Thayert meghatották Vanzetti fenséges szavai? Lehetséges-e vajjon, hogy Thayert, a hiu, kevély Thayert kétségek rohanták meg? Akárhogyan is, de fenhéjjázó magatartása megváltozott s hangja nem volt többé acélkemény: remegve és halkán mormolva beszélt:

«Massachusetts törvényei szerint az esküdtek bűnösnek, vagy ártatlannak mondhatják ki a vádlottat. A törvényszéknek semmi köze ehhez a kérdéshez. Massachusetts törvényei kimondják, hogy a bíró nem fog-

talkozhatik a ténykörülményekkel. Törvényes szerepe csak annyi, hogy a **703** bizonyítékokat összefoglalja.

A tárgyalás folyamán számos revideálási kérelem nyújtatott be, melyek a Legfelsőbb Törvényszék elé kerültek. A Legfelsőbb Törvényszék az iratok és a kérelmek áttanulmányozása után a következő véghatározatot hozta: «Az esküdtek verdiktjét kell elfogadni. A kérelmek elutasítandók». Ez a bíróság tehát most már csak egyet tehet és ez már nem a bíró megfontolás szerint gyakorolható joga, hanem a törvény kényszerítő követelése; ezek után ennek a bíróságnak még csak egy kötelessége van és ez az ítélet kihirdetése.

«A törvényszék elhatározza és elrendeli, hogy Ön, Nicola Sacco a testén keresztül bocsátandó elektromos áram általi halálbüntetést elszenvedje, még pedig a jövő héten, mely vasárnap, július 10-én kezdődik, a Mi Urunk 1927-ik évében». Ime, így szólnak a törvény szavai.

«A törvényszék elhatározza és elrendeli, hogy Ön, Bartolomeo Vanzetti . . .» Vanzetti itt közbeszólt: «Várjon egy pillanatig, Elnök Ur. Beszélhetnék egy pillanatig Mr. Thompsonnal, a védőmmel?»

«Nem tudom, mit akar mondani» — szólt Thompson.

De Thayer bíró tovább beszélt: «Továbbhirdetem az ítéletet . . . Bartolomeo Vanzetti a testén keresztül bocsátandó elektromos áram általi halálbüntetést . . .»

És itt Nick vadul közbekiáltott: «Ön tudja, hogy ártatlan vagyok! Mondtam már! Hat éve mondom már! Két ártatlan embert ítél el!

De az ünnepélyes hang tovább mormolja a törvényes formulát:

«... a testén át bocsátandó elektromos áram általi halálbüntetést . . . a jövő héten, mely vasárnap, július 10-én kezdődik, a Mi Urunk 1927-ik évében. Im, így szólnak a törvény szavai. Közli: V. J.

1932 NYARÁN

Megérkezik az este

*s a férfiak együtt ülnek az asztalnál,
a férfiak körül ülnek az asztal és beszélgetnek,
harcaikról beszélnek és a csalódásokról,
a vereségről és azokról, akiknek el kellett esniük!
tragikus az ilyen este,*

*hold és csillagok alatt áll az asztal.
hold és csillagok alatt ülnek a férfiak,
sötét elnyűtt ruhában ülnek,
megkínzott kezük az asztal tábláján fekszik,
arcukon gyötrődés
s az egyik beszél:*

*ó barátaim, elmulik majd ez is,
a gyász órája is elmulik felettünk,
magunk is trágyának hullunk a földre, mely szikkadt, hálátlan
s a magot nehezen indítja sudárba!*

*tragikus este ez, seregünk fogytán,
megütközni nem tudunk, házunkat felperzselte az ellenség!*

*tragikus este ez,
hold és csillagok alatt áll az asztal
férfiak ülnek körül s életükről beszélnek.*

NÁDASS JÓZSEF

munka

EMLÉKEZÉS ZOLÁRA

Zola Emil 1902 szeptember 28-ról 29-ére forduló éjszakán halt meg. Az egészséges és alkotóereje teljében lévő költő alattomos véletlen áldozata lett. A szobájában álló kályhából kiáradó széngáz mérge okozta halálát. Zola éppen akkor halt meg, amikor egy új szociális regénysorozaton dolgozott. Ebben a regénysorozatban érlelődött meg a polgári társadalom kritikuskává.

Zola, aki 1840 április 2-án, Párisban született, s aki gondtalan gyermekkorát Délfranciaországban töltötte (ez a vidék, sajátos típusaival s azok kispolgári sorsával későbbi regényeiben ismételtten visszatér), de fiatal éveiben kemény harcokat vívott már a kenyérért. 25 éves korában határozta el magát arra, hogy megírja a polgári társadalom époszát. Tervét szívós energiával hajtotta végre. Regényeinek óriási sikere anyagi függetlenséget is biztosított Zola sokat támadott személyének, úgy, hogy most minden erejét munkájára fordította. Nem mulhatott el nap, hogy legalább egy sort ne dolgozott volna. A „*Rougon-Macquart*“ 20 kötetes regénysorozatának befejezése után a polgári Franciaország reprezentatív epikusává lett.

A Dreyfuss-pör azonban a művészt a harcba vitte, a szemlélőt vádjai megírására készítette. A köztársasági elnökhöz írt híres levele, a „*J'accuse*“ (vádolom) bombaként hatott. A levél a francia köztársaság és annak katonái, valamint igazságügyi szervezete elleni bátor vádirat. Zola tisztában volt a levél horderejével. A vádirat végén ő maga jelentette ki: „Ez a cselekedetem forradalmi eszköz arra, hogy az igazság és igazságosság kirobbanását siettessem.“ Fellépésének óriási hatása volt. Páratlan uszítás indult meg Zola és küzdőtársai ellen. Zolát börtönre ítélték, a büntetés elől Angliába emigrált, ahonnan csak akkor tért vissza, amikor a legfelsőbb bíróság, a leleplezések valóságát kénytelen volt elismerni és Zola ellen megszüntette az eljárást. Zola pedig, aki magát eddig minden politikai tevékenységtől távoltartotta és az ugynevezett naturalista iskolával együtt a politizáló írókat elítélte, tudatos társadalomkritikussá fejlődött. Korábbi, már megírt munkáinak, amelyekben a polgári társadalmat ábrázolta, levonta következményeit. De a halál megakadályozta a mű befejezését. Zola 30 évvel ezelőtt halt meg.

Zola ifjúsága a második császárság, férfikora pedig a francia köztársaság első harminc évének idejére esik. Életében indult meg a tökéletes társadalom felvirágzása, Zola kortársa volt a feltörekvő polgárság életörömeinek és orgiáinak, de ugyanakkor látta azt is, hogy ebből az életörömből mint hajtának ki a bomlás csirái. Zola nem a társadalmi osztályból és annak harcaiból, hanem az *egyénből*, a *családból* és azok sorsából jutott el a polgári társadalomhoz. Így nem volt meg a *kulcsa* az általa átélt és ábrázolt idő történelmi értékeléséhez. Mégis színes ecsetjével úgy ábrázolta egy messze szétágazó család (a Rougon-Macquartok) sorsát, hogy ez a hatalmas, nagy területeket átfogó epikus munka, a végén *szociális freskóvá* szélesedett.

Zola 20-ik életévében, Balzac „Emberi komédia“ című regénysorozatán felbuzdulva, fogadalmat tett, hogy „*korának költője*“ lesz. Tudatában volt annak — írja már 1860-ban egy barátjának — hogy „minden társadalomnak megvan a maga művészete“. Ő, époszával a jelenkor új területét akarja meghódítani. Költők és festők — tehát nem politikusok és szocialisták — társaságában éveken át az új művészet *formáin* vitatkozott.

Barbussenek Zoláról írt tanulmányában teljesen igaza van, amikor azt a *metódust*, amellyel Zola dolgozott, nagyon *tudatos* módszerként jel-

lémzi. Zola Balzactól átveszi a nagyterjedelmű *regénysorozat* formáját. Courbet és Manet impresszionista festők hatása alatt (akikért Zola különben heves harcokat vívott), kifejlődik benne a szín és a fény iránti érzék, tőlük tanulja meg a *természet* egyes részleteinek közvetlen látáson alapuló ábrázolását. Flaubert ösztökéli arra, hogy époszához a méh szorgalmával szedje össze a valódi téglákat, hogy munkái a tiszta felépítés mesterművei legyenek. A *tudomány* viszi az exakt megfigyeléshez és a dolgok exakt élettani és lelki felderítéséhez, végül egyes irodalmi újítóktól veszi át azt a jelszót, amely szerint az irodalomban minden eszköz meg van engedve. Ezek munkáiban az ábrázolás elemei. (Barbusse könyve.) Mindezzel azonban korántsincs költészete megmagyarázva és még kevésbé kimerítve. Zola körül nagy kör volt, ennek tagjai a polgári naturalizmus hasonló módszereivel dolgoztak, mégis munkáik jellege, amennyiben egyáltalában volt valami értékük, egészen *más* volt, mint Zoláé. Barátai, akik később el is távolodtak tőle, általában *reakciós* írók lettek.

Zola munkáinak uttörő és bizonyos tekintetben forradalmi jelentősége — barátjaitól, pld. a korabeli regényíró Huysmannstól eltérően, akiből később vallásos misztikus lett — nem annyira a formában, mint inkább a *tartalomban van*. Jelentőségét elsősorban nem a naturalista ábrázolásmódja, hanem regényének anyaga határozza meg. *Egy a társadalom minden osztályába és rétegébe szétágazó* második császárságkorabeli család természeti és társadalmi történetének anyaga volt az, amely regényankétjét érdekfeszítővé tette és amellyel a közvéleményt felkavarta. Így vált a Rougon-Macquart regénysorozatból olyan megrázó dokumentum, amely felfedezte a *társadalmi költészet új területét*.

Hogy Zola előretörése mennyire regényeinek anyagából következik (amit Barbusse, különben gazdag tanulmányában talán nem elég világosan domborít ki), azt a legmeggyőzőbben az a tény bizonyítja, hogy regénysorozatának éppen azok a kötetei rázták fel a közvéleményt, amelyek a polgári társadalom bizonyos, addig elhomályosított állapotáról huzzák el a függönyt. Zolát, a „*L'assomoir*“ (A pálinka) c. regénye egy csapásra híressé tette. „A főnyereményt megnyerted!“ mondta egy barátja, Cézanne festő, aki csak halála után aratta sikereit. Zola sikere azonban nem szerencse kérdése, hanem a *felfedező* megérdemelt és megszolgált sikere volt. Zola a „Pálinkában“ felfedezte a *munkásság* környezetét, életét, kinjait és gondjait. Ezt a tényt nem kisebbíti az, hogy Zolát nem az osztálytudatos és küzdő munkásság, hanem a nyomor és mindenekelőtt az *alkohol* érdekelte. Az osztálytársadalom problémája csak később világosodott meg előtte. Itt tehát, amint azt Barbusse találó analízise kimutatja, mélyenfekvő hiány van jelen. A legfontosabb azonban mégis az, hogy a regény főmunkásalakjának Coupeaunak és feleségének, Gervaisnak összeomlásáról és nyomoráról írott könyv, *megrázta* a tömegeket és mindenekelőtt az intellektuelleket, akiket a jelenkor szociális küzdelmeinek *megértéséhez* vezetett, (éppen úgy, mint Németországban Gerhardt Hauptmann két drámája, a „Napfelkelte“ és a „Takácsok“).

Zola bányászregénye, a „*Germinal*“ további merész előretörés volt az új szociális területre. És ha ebben a regényében még kinosabban vigyáz arra, hogy se mint politikus, se mint moralista, hanem csak mint regényíró hasson, mégis, amikor az ujját a szörnyű társadalmi sebre tette, önkéntelenül is — pld. a sztrájk ábrázolásával — mint moralista és szocialista hatott az olvasókra. Ebben az időben már szocialistának nevezték őt, amikor ez ellen Zola még kézzel-lábbal tiltakozott.

Hirnevének csucsára, a „*Nana*“ c. regényével ért el. A regényből, meg-

munka

jelenése napján 55 ezer példányt adtak el. De ezen a sikeren sincs semmi csodálkoznivaló. Alig van Zola-regény, amely olyan drasztikusan ábrázolta volna a kokott Nana körüli polgári körök rothadását és kezdő szétbomlását, mint ez. Általában írásainak jelentősége abban van, hogy bomlasztóan hatottak az uralkodó rendszerre, aláásták a polgárság önbizalmát és erőt öntöttek az új társadalomért harcolókba.

Zolának a Rougon-Macquartokról írt regénysorozata és későbbi, a társadalmilag behatóan megvitatott „3 város” (*Lourdes, Róma, Páris*) című trilógiája, a Zolánál hiányzó marxista felismerés hiánya ellenére is, az epikus költői művészet formájában megírt történelmi materializmust reprezentálja. Ezt Zola akkor ismerte fel, amikor a francia irodalom kiadta a naturalizmus elleni küzdelem jelszavát és amikor Zola mellől elmaradtak eddigi utitársai is. A „harc a naturalizmus ellen” jelszó mögött természetesen a reakció bujt meg, a naturalizmus elleni küzdelmet a polgári társadalom szétesésétől való félelem indította el. A naturalizmus mögött nem minden ok nélkül érezték meg a szocializmust, a forradalmat. Mindez azonban nem lankasztotta el Zolát. A Dreyfus-ügy, amely különös erővel mutatta meg egy polgári állam korrupcióját, Zolából kemény harcost, szocialistát kalapált.

Élete végén Zola már ilyen kijelentést tett: A valóság kimerítő ábrázolása után a holnapért kell dolgozni. — A „Munka” c. regényében mutatja a célt: az organizált szocialista társadalmat. De ő az utat is meg akarta mutatni, amit így fejezett ki: az egyik oldalon állanak a múlt emberei, a konzervatívok, a másik oldalon a jövő emberei, a forradalmárok. Megakarta mutatni a forradalmárokat. Az a munka, amelynek valóraváltásában a halál megakadályozta, a dolgozó nép küzdelmei előtt irodalmilag új korszakot nyitott volna meg.

Paul Friedländer

PIERRE DEGEYTER

Szeptember 27-én, Páris mellett, St. Denisben meghalt Pierre Degeyter, az Internacionálé komponistája.

1848-ban Lilleben született, esztergályosmunkás volt, aki 8-éves kora óta dolgozott. Északfranciaországban élt, ezen a vidéken muzikális, daloskedvű munkások laktak. A szervezetek mellett számos zenekar működött, s ezek egyikének volt a tagja Degeyter is. 1888 után Degeyternek átadtak egy füzetnyi verset, hogy zenésítsen meg közülük valamit. A munkásoknak harcos, lelkesítő indulóra volt szükségük. A füzet Eugène Pottiernek, a párisi kommünardnak forradalmi verseit tartalmazta. Degeyter nem ismerte a költemények íróját, aki ugyancsak esztergályos volt. A versek közül kiválasztotta az Internacionálét, megzenésítette, s ezzel a dal elindult hódító útjára. Az egész világ munkássága énekelte, óriási tömegeket mozgatott meg. Degeytert azonban elfelejtették, nagy nyomorba jutott. Sajnálatos intrika következtében a francia szociáldemokratapártban a dal szerzőjének sokáig Degeyter egyik fivérét tartották.

1921-ben Degeyter belépett a kommunista-pártba. St. Denisbe, a francia proletárvárosba költözött, ahol a munkások támogatásából élt. 1928-ban Oroszországban járt, itt nagy ünnepeket rendeztek tiszteletére. Moszkva egyik utcáját róla nevezték el s azt szerették volna, ha Degeyter állandóan ott marad. De gyenge fizikuma nem bírta el a szigorú orosz telet. Visszatért Franciaországba. St. Denisben élt halála napjáig.

A község saját halottjának tekintette és ünnepélyesen temette el azt a munkást, aki alkotásával a proletáriátusban rejlő értékeket dokumen-

tálta. Degeyterben a proletariátus mélyén meghuzódó alkotóerők jutottak felszínre. Az elnevelt s ezért gyakran csak frázisokat puffogató, vagy a szentimentális giccseken könnyező munkások tömegében egyike volt ő azoknak, akik az osztály sajátos lényegét s méginkább *érzelmi valóságát* fejezték ki. Alkotása éppen annyira a modern proletariátus életviszonyaiból, lelkeségéből nőtt ki, mint ahogyan a népdal a parasztság öntudatlan vágyakozásaiból született meg. Degeyter, a modern munkást reprezentálta, aki nem hatódott meg saját helyzetén, nem veszett el tárgyaltan kesergésekben. Pottier a szövegben, Degeyter a dalban, az érzelem és akarat tisztaságában önmaguk harcos emberi mivoltát adták s ezért tudtak az egész világ, hozzájuk hasonló helyzetben élő munkásaihoz szólni.

707

Gró Lajos

TANULÉKONYSÁG VAGY ÉLELMESSÉG

A „Népszava” 1932 augusztus 19-i számának abban a rovatában, amelyben *Művészet* cím alatt a polgári kulturfélcelményeket, könyvecskéket és lapocskákat is a munkásság figyelmébe szokták ajánlani, „kritika” jelent meg a „Munka” Fotókönyvéről. A könyv címe: *A mi életünk*, a munkáséletből vett fotó-sorozatot tartalmaz, kényelvű előszóval és finom műnyomó papirosra nyomva. Elfogulatlanul állíthatjuk, hogy a magyar könyvpiac nagyon minőségi termék ez a könyv s a Népszava „kritikusa”, Szélpál Árpád komisz fölényeskedéssel fricskázta le asztaláról, mondván, hogy művészileg jelentéktelen, szocialista szempontból káros tákolmány. Belekapaszkodik Kassák Lajos elvtárs előszavába s tudatosan kiforgatja azt értelméből. Szélpál kritikai képességét, mozgalmi multját és más tollaival ékeskedő szereplését ismerjük. Tudott dolog, hogy amit mi a munkás kulturfronton kitermelünk, azt ő skrupulusok nélkül kisajátítja és átírja a saját számlájára. A mi eredményeinken kapaszkodott föl a „kórusközpont” vezetőségébe anélkül, hogy ehhez a mozgalomhoz bármilyen köze lett volna. A mi fotócsoportunk dolgozta ki egy *munkástörténelmi fotómuzeum* felállításának programját s erre vonatkozó gondolatainkat és terveinket néhány nap múlva viszontláttuk a „Népszava” hasábjain, Szélpál neve alatt. A stréberségnek és féltékenykedésnek ezzel a fokával még „jobb társaságokban” is ritkán találkozhatik az ember. De igaz, hogy Szélpál a „Népszava” „kritikusa”, mi pedig csak szocialista munkások vagyunk, gyűlölete és fölényeskedése tehát érthető velünk szemben. Ezeket nem panaszképpen, csak úgy az igazság kedvéért jegyezzük le. És Szélpál förmédvényeivel szemben a bécsi „Arbeiter Zeitung” és a „Nyugat” kritikájából is ide jegyünk egy-egy részletet:

„A Munka című magyar szocialista folyóirat „A mi életünk” cím alatt szocialista fotókönyvet adott ki, melyet Kassák Lajos állított össze és látott el bevezetővel... K. L. tanulmánya a szocialista fotóművészet feladatainak és céljainak egyik legavatottabb és legokosabb összefoglalása. A könyv negyven képe a mindennapi élet jól meglátott kivágásaiban mutatja be a dolgozó embert, a gépet és a polgári-militarista társadalom hatalmi szervezetét... A cikket F. Rosenberg írta (aki van olyan szakértő kritikus, mint Szélpál) az „Arbeiter-Zeitungban” (VIII. 2.), ami van olyan jó szociáldemokrata ujság, mint a „Népszava.”

A „Nyugat”, a legkomolyabb magyar művészeti folyóirat szeptember 15-i számának három hasábos méltatásában többek között így ír a könyvről: „... Jehetetlen meg nem állapítanunk, hogy minden egyéni különválás mellett is a fölvételeknek van valami ennél erősebben jelentkező közös jellemvonásuk. Van bennük valami kollektivitás, ami egyáltalán nincsen ártalmára művészi értéküknek. Egy mai nap mindjobban előretörő rétegnek erős öntudata és önbecsülése nyilvánul meg bennük, ami jókora lendületet és az egyénin túl általánosabb igazságot ad szépségüknek.”

Ez a két kritikai idézet álljon megszegyenítően szemben az illetékes fórummal és az ő sanda mézárásával, Szélpál Árpáddal.

A „Munka” fotócsoportja nevében:
Frühof Sándor, Haár Ferenc, Lengyel Lajos

munka

VELÜK ES ÉRTÜK

Emberek gyötrődnek a viharban. A gazdasági és politikai örvények szélén fehér- és szinesbőrű emberek, aggastyánok és csecsemők, him- és nőneműek, apák és anyák, olyanok, akik most készülődnek a szüléshez és olyanok, akik kemény szívvel, és könnytelenül temetik halottaikat. Ó, mi csoda törmelék a világ szemétdombján.

Hol van az új Herodes, aki összeszedetné az egy éven aluli csecsemőket és máglyára és kardélre vettetné őket, hogy kevés szenvedéssel elpusztuljanak és ne nőhessen ki közülük az emberiség igazi prófétája? Ez a kor még Herodes koránál is kegyetlenebb. Tetvek falják föl az eleveneket és orvosok őrzik a iháláraitélteket. Nincsen biztonságos élet és nincsen könnyű halál!

Az ujságok éppen most hirdetik szét, hogy Amerikában, a roppant felhőkarcoló, a beláthatatlan gabonaföldek, a világbörze, az acél- és petróleumkirályok hazájában körülbelül fél millió gyermek került ki az utcákra és országutakra lerongyoltan és betevő falat nélkül. A statisztikai kimutatás polgári forrásból származik, tehát «megbízható» s a chicagói egyetem egyik szociál-ökonomiai professzora, Mc Millan így ír ezekről a kóborló légiókról:

«Ezeket a gyerekeket nem az egyéni rosszság, hanem az a feneketlen nyomoruság kergeti ki a világba, ami napról-napra súlyosabban nehezedik rá a munkanélkülivé vált munkások családjára. Szüleik és rokonaik már száraz kenyérrrel sem tudják őket eltartani, ha tehát reménytelenül, ellentállás nélkül nem akarnak elhullani, neki kell indulniok a vakvilágnak. Nem régen még azt gondolhatták: Abban meg abban az államban vagy városban jobb élet van... Ma már vége ennek a reménykedésnek.» Kicsusztak a polgári korlátok közül és mennek hol gyalog, hol meg potyautasként a tehervonatok ütközőin, fékein és tengelyein. Talán éppen azokon a vonatokon lopják magukat tovább, amelyeken Amerika kávé-«feleslegeit» szállítják a tenger felé, hogy a drága rakományt az áruspekuláció törvényei szerint befordítsák a habokba. Talán éppen az ő vonatuk előtt fut az a mozdony, amit aranszemű gabonával fütének, a kéményből kiárad az olaj és kenyérszagu füst s a süldő kamaszok, iskolázatlan lurkók, koravén csavargók egy meleg zug, egy falásnyi eledel után epekednek. S mennél tovább jutnak, annál reménytelenebb a sorsuk.

Most vannak abban az idejükben, hogy felébredjen bennük az élet tudatos szeretete, hogy belekezdjenek a komoly emberi tevékenységbe, hogy erősen és bizakodón oda álljanak milliónyi társaik közé. Idejekorán derékba töri őket a nyomoruság, megfagynak vagy gyilkolni fognak és meggyilkoltatnak a pénzeskasszáik árnyékában. De mindez csak a jövőben fog bekövetkezni. Most vándorolnak, sötét csapatokban, mint a kiéhezett ordások. Ugy utaznak, ahogyan lehet, ott hálnak meg, ahol lehet, akkor és azt falják föl, ahol és amit lehet. Embereknek születnek és maholnap igénytelenebbek, gyávábbak, vagy esztelenül vakmerőbbek és becstele-
nebbek lesznek az állatoknál. Hogy mindez nem tulzás, erről is a polgári lapok híradásai győzhetik meg a kételkedőket:

«El Passo állomáson (260,000 lakosu városka) 50,000 ilyen gyerek-csavargót számoltak össze. Ingyen és kitűzött cél nélkül utaztak. A teherkocsik zugaiban találtak tüdőbetegeket, olyanokat, akiket ragályos betegségek kínoztak, valamennyien tetvesek voltak s nagyon sok nemibeteg akadt közöttük.» ... Az egyik állomás főnöksége azt jelentette a washingtoni munkaügyi hivatalnak, hogy «a főnhatóságuk alá eső körzetben az utóbbi időben 50 gyerek meghalt, több száz megsebesült a vonatokra

való fölkapaszkodás és legrás közben. Ezek a kóborló gyerekek annyira elszaporodtak, hogy az öreg „hivatásos” csavargókat elüzik a vonatokról s azok, mint a sáskák, ellepik a városokat. A rendőrség nem tud ellenük védekezni. Nem tartóztathatja le őket, mert akkor gondoskodnia kellene az ellátásukról, de különben is a fogdák már tömve vannak.»

A fogdák tömve vannak megrokkant öregekkel, akiket megnyomorítottak a robot hosszú évtizedei vagy megcsontított a háború, tömve vannak fiatal munkanélküli apákkal és a szüleiktől elszakadt serdülő gyerekekkel.

És mi van a csecsemőkkel és az anyákkal? A csecsemők elsenyvednek, mint a dércsipett virágok, anyáik pedig robotolnak, vagy prostituálódnak, vagy munka és kenyér nélkül fölfordulnak éhen. Ott lehet látni ezeket az asszonyokat üres szatyorral a nagyvárosok piacain, amint hulladéokra vadásznak, amint az éjjeli utcák és sétaterek padjain szunyókálnak, amint kisgyerekekkel a karjukon koldulnak az üzletek előtt és a lakások küszöbén. Jóllehet, ezek az asszonyok ma még reménykednek valamilyen, de holnap már kitör belőlük a jogos és mérhetetlen elkeseredés. Tegnap még behuzódtak a bércaszárnyák oduiba, de felhasadt sebeiket ma már kiviszik az utcára és fölmutatják elványadt eseteteiket, mint a bibliai Istenverést.

Amerikából már megjöttek a borzalmas híradások:

«Newyorkból jelentik: Salt Lake City utvonalaian apokaliptikus felvonulást rendeztek a környék szegényei. A tömeg élén sok ezer rongyos, zörgöcsontu gyermek menetelt és elrekedt torokkal kiáltozták:

— Adjatok ruhát és kenyeret!

A menetben az anyák is ott voltak és mezitelen kicsinyeiket vitték a karjukon, miközben így kiabáltak:

— Adjatok tejet a csecsemőinknek!

— Ne hagyjátok éhen veszni az új generációt!

Minden eddigi fölvonulásnál megrendítőbb és halálraszántabb volt ez a demonstráció. A rongyos had elöntötte az utcákat s a City palotáira valami óriási rém vetette föl árnyékát. A rendőrség nem tudott mit kezdeni az elkeseredett tömeggel, amely csatlakozásra szólította föl a város szegényeit és beigérte, hogy a tüntetést napról-napra meg fogják ismételni.»

De nemcsak az aranybányákkal, telt gabonaraktárakkal gazdag és börzei spekulációiról hirhedi Amerika gyerekeinek és asszonyainak egy része éli ezt az embertelen életet. A világ másik nagyipari államában, Németországban sem különb a szegények sorsa. A legújabb hivatalos kimutatás szerint például Poroszországban kereken 530.000 iskolásgyermek volt alultáplált. 1931 telén számtalan család gyermekei nem mehettek iskolába, annyira le voltak rongyolódva. A diftéria és egyéb ragályos betegségek miatt az iskolák nagy részét be kellett zárni. A csecsemőgondozókban lemérték a munkanélküliek kicsinyeit és voltak közöttük olyan 2½ éves csecsemők, akiknek a testsulya 10 fontot sem nyomott. Ezek a gyermekek már soha nem fognak erős, egészséges emberekké fejlődni. Ugyanígy semmi jó nem vár a nagyobbakra sem. Berlin egyik terén a rendőrség 10—13 éves leánykákat fogdosott össze, akik 10 pfennigért, vagy egy tábla csokoládéért árulták csenevész testüket. Ezek között a gyerekek között számtalan volt olyan, aki nemibetegségben szenvedett.

Amerikának és Németországnak, ennek a két iparilag fejlett, „racionálisan” organizált birodalomnak a statisztikájából kiolvashatjuk a többi ország anya- és csecsemőnyomoruságát is.

De nemcsak a csecsemőkről és azokról az anyákról kell beszélnünk, akiknek csecsemő van a karjukon. A világ tele van megkínzott felnőtt férfiakkal és öszülő anyókákkal is. A férfiak és asszonyok, a fehér- és fekete-

munka

bőrü bérrabszolgák tragédiás korszaka ez az idő. A csecsemőket közvetlenül az inség pusztítja el, a fölnottek egy része elkallódik a mindennapi kenyérharcban s egy másik részük elhull egymás fegyverétől, vagy a törvény ülteti bele őket a villanyszékbe, kényszeríti fejüket a nyaktiló alá, vagy dob kötelet a nyakukba. Fehérek és feketék egyformán hálnak meg, mert az igazságos törvény nem tesz kivételt azok között, akiket érdemesnek talál a kipusztításra. És az anyák ugyanugy szenvednek Európában, mint Amerikában. Ha a fehér asszony szót emel halálraitét, vagy súlyosan bebörtönzött fia érdekében, panaszló szava ugyanolyan mélyről fakad, mint a fekete asszonyé, aki ugyanugy veszendő gyermekéért sirja ki ragyogó könnyeit. A halálraitéltek között nincs különbség a halálban s a szenvedő élők is hasonlóak egymáshoz a szenvedésben.

Beszéljünk hát az anyákról. De ne a magunk nyelvén, mert tűz van ebben a nyelvben és könnyen ugyanolyan ajándék jár érte, mint amilyenel azokat ajándékozták meg, akikért most fájdalmas könnyeket sir az anyjuk.

A polgári ujságok két szenvedő asszonyról emlékeztek meg ügyesen írott és cenzurailag engedélyezett cikkeiben.

Ó, Andics Dávidné és Ada Wright asszony!

Andics néni veje, Karikás Frigyes politikai vétséggel terhelten és halálos rémitgetéssel ül a Markó-utcai börtönben. A feje fölött egyszer már majdnem meghuzták a lélekharangot. Nagy szenzáció az ilyesmi még ebben a halálszagu városban is. S a jószívű ujságíró, hogy a halálveszedelmet színesen kitergegethesse a jószívű olvasói elé, elment, hogy interjút kérjen Andics nénitől.

A Lenke-ut 9. számú házának egyik kis egyszobás lakásában találta meg azt, akire hivatalból kíváncsi volt. «Őszhaju öreg asszony — mondja Andicsné. — De nem anyóka. Ötven év körüli, az arca kemény, mintha kőből volna faragva, a tekintete éles, kemény, határozott. Rosszul beszél magyarul.

— Andics néni, szeretnék Karikás kislányával beszélni. Szeretném, ha az apjáról mondana valamit. Talán a gyermek ártatlan hangja segíthet is az apán...

— Neki nem kell a gyermektől segítség, senkitől sem kell Karikásnak segítség. Karikás tudta mit csinál... Szó sem lehet arról, hogy maga a gyerekekkel beszéljen, nincs is itthon. Hagyjanak békét a gyerekeknek, nem is tudom, hogy most már fölveszik-e az iskolába, azért, mert az apját le tartóztatták. Karikás pedig jó ember. Én tíz éve nem láttam. Jó ember. amíg idehaza volt, szombatonként tizen is várták a villamosmegállónál, szétszította közöttük a fizetését... Nagy gyár igazgatója volt Moszkvában. Jó dolga volt Moszkvában, ő mégis hazajött, de nem csinált egyebet itthon, mint amit más országban szabad. Most már lesz, ami lesz...

Vezem a kalapom — mondja tovább az ujságíró. — Az öregasszony áll és néz. A szeme most tele van fáradtsággal, elgyötörtséggel. Homályos a szeme, az előbbi fény kihullt belőle, mint egy villanykörte, amelyet eloltottak.

Ennyit a polgári lap riportjából, s az ember szíve összefacsarodik, öklei összegörcsülnek s a gondolataival messzire beelát a jövőbe. Egy ötven év fölülű asszony, viharvert, koldusszegény s mégis kemény, mint az acél. Nem is acél! Egyszerűen csak ember ez az asszony. Egy azok közül a milliók közül, akikkel kimosatják a világ szennyesét, akik gyerekeket szülnek, olyanokat, akik a próféták és a hősök jegyével vannak megjelölve, akik az egész emberiségért dolgoznak, s talán a türehetlen nyomorúságban, vagy a hóhér keze alatt kell elpusztulniok.

Ilyen asszony Andics néni a budapesti Lenke-utcában. És az ő társa **711**
a szenvedésben Ada Wright, az amerikai négerasszony.

Hirt adtak róla az ujságok, hogy Amerikában nyolc kiskorú négerfiút halálraítélte a százszázalékos puritanizmus. Justizmord! Hangzik világszerte, de senkinek sincs bátorsága és módja hozzá, hogy ezt az igazságtalannak bélyegzett ítéletet megváltoztassa. Wright asszony két fia is a 8 halálraítélte néger kamasz között van. Andy 16, Roy 13 éves.

— Nincsen nekik semmi bűnük — panasolja a fekete asszony — csak az, hogy fekete a bőrük. Rosszabbul bánnak velünk, mint a kutyákkal és macskákkal, pedig mi is emberek vagyunk. Dolgos, szorgalmas emberek és senkivel sem ellenségeskedünk.

— Mikor lesz a főtárgyalás?

— Október tizedikén tárgyalják Washingtonban végső fokon a pört és én úgy reménykedem, hogy ez a magas bíróság mégis csak emberségsőbb álláspontra fog helyezkedni, mint az eddigi két fórum.

— Tulajdonképpen mivel vádolják a fiait és mi történt a valóságban?

— Az általános depresszió a mi szegény, kis családjunkat sem kímélte meg. Akinek állása volt, az elvesztette és időközben felnövő fiaim szintén nem tudtak álláshoz jutni. Ekkor hallották, hogy Memphis városban az egyik folyami gőzös fölvenne több négerfiút és az én két drága fiam is elindult, hogy bármilyen alacsony fizetésért is elszegődjenek a hajóra. Pénzük nem volt arra, hogy jegyet váltsanak, de Amerikában ma különben az az általános szokás, hogy a munkanélküliek fölkapaszkodnak az üres tehervonatokra és így utaznak tovább. Utközben még hét négerfiú csatlakozott hozzájuk s így összesen kilencen voltak, amikor a vonatra kerültek. A véletlen úgy akarta, hogy éppen abban a vagonban, szintén ingyenutasként, már elhelyezkedett 7 fehérfiú, akik sehogysem akartak a 9 négergyerekekkel együtt utazni. Ott lent délen, Alabamában tényleg tilos négereknek olyan vasúti kocsiba ülni, amelyben fehérek is vannak, de ez természetesen nem vonatkozhatott az üres tehervonatra. A fehérfiúk mindazonáltal megtámadták a 9 négergyereket, le akarták taszítani őket a robogó vonatról, de fiaim és barátaik, akik tudták, hogy ez a biztos halált jelentené, kézzel-lábbal védekeztek és végül is ők maradtak felül...

— Ebből az esetből kerekedett ki az egész bonyodalom. Végül is a bíróság előtt a 9 négergyereket azzal vádolták meg, hogy merényletet akartak elkövetni két prostituált fehér lány ellen. De ebből egy szó sem igaz, uram! Az én gyermekeim tiszták és ártatlanok. Nézze csak, uram, az én kis Roy fiam ezt a levelet küldte ki nekem a börtönből: «Remélem kedves anyám, hogy fogunk még találkozni, amennyiben engem nem végeznek ki októberben. Nagyon szeretném, kedves anyám, ha egyszer még boldog lehetnék és sokszor üdvözöl fiacskád Roy Wright»... Még beszélt szeretettel és bánatosan a két fiáról és végül is azt mondta: — Gyermekeim semmi bűnt sem követtek el, csak azt, hogy feketék... Bizony, ez elég nagy bűn — tette még hozzá és elmosolyodott a szomorú néger mosolyával.

Wright asszony 46 éves. Magas, vékony termetű, egyetlen ősz szál sem csillog ki koromfekete hajából, nagy szeméi tüzesen fölviannak, ha az alabamai halálos ítéletre kerül a szó. Férje 9 év előtt meghalt és azóta ő tartotta s nevelte öt gyermekét. Hétgyerekes áldotta meg az Isten a boldogtalan anyát, akinek most két fia áll a halál árnyékában és kettő néhány év előtt már meghalt. Férje halála óta Mrs Ada Wright mint szakácsnő kereste meg kenyerét és most az amerikai emberbarát-intézmények támoga-

munka

lásával jött Európába, hogy gyermekei életének megmentéséhez aláírásokat gyűjtsön a kegyelmi kérvényekre.»

A fekete asszony Európa különböző fővárosaiban beszédeket tartott a fiaiért s ő, aki sohasem beszélt tömeg előtt, aki a gazdagok konyhájában és konyhaküszöbén élte le eddigi életét, most fölnyilik a fájdalomtól s a hangja úgy szól, mint a kürt szava. A néger rabszolgából a szabadság, az igazságosság, az emberi megbecsülés hirdetője lett. Mennyi elsenyvedt, agyontaposott generáció panaszkodhatik föl a szívéből! 9 ártatlan néger fiuból 8-at halálra ítélték az egy Isten fehér fiai s a halálraitéltek között ott van Ada Wright asszony két kis fekete báránycskája is. Nem a pásztorok kedvencei ők, nincsen ezüst csengő a nyakukban, nem járhatnak-kelhetnek kint a szabad mezőkön, bent kuporodnak a börtönök mélyén, a halálukat várják s valahonnan a távolból visszahallják az anyjuk énekét. Azt a dalt, amivel csecsemőkorukban altatgatta őket.

Oh, mert a néger anyák nem megveszekedett állatok, testvéreink ők és szörnyű nyomoruságukban így altatgatják gyermekeiket:

*«Egy éjszaka Tennessziben sirt a kicsi fekete,
Kicsi szíve sajgott néki
Mert hogy nem fehér az arca.
Akkor az ő jó, öreg anyja megcsókolta és így beszélt,
Így beszélt neki: Ne sirj drágaságom,
Ne sirj kicsi gyerekem
És elénekelte neki az altatót.*

*Töröld le könnyedet kicsi fekete rózsaszálam és ne sirj
Aludjál el, hunyd be szépen a szemed;
Ne sirj, hogy fekete vagy,
Ezüsttel bélelt felhő vagy te.
Minden öreg holló azt hiszi, hófehér a fiókája,
A te vén anyád is tudja jól, hogy rózsaszál vagy te
És mikor az angyalok ezt a szép haját adták neked,
Beleszóttak egy napsugárt is.
Tudom én, hogy ezért vagy fekete,
De a szíved Drágaságom, patyolatfehér.
Ne sóhajtozz hát, ne sirj,
Te vagy anyácskád kis, fekete rózsaszála.»*

Ez a vers arról a vidékről való, ahol Wright Andy és Roy születtek. Gyönyörű költemény, mély emberi lira árad belőle, ami sugárzik, mint a fény és halk ritmusban csobog, mint a tiszta hegyi patakok. Aki elolvassa ezt a költeményt, gondoljon a halálraitélt néger gyerekekre és mindazokra a szenvedőkre, akik Európában és Amerikában fiatalon és elaggottan kinlódják a márt és tiszta emberiségükkel készülődnek a holnapra.

Földes István

A «Munka» 24. számában leközölte Barbusse kiáltványát, melyben egy háboruellenes kongresszus összehívását javasolja. A kongresszust Genfben akarták megtartani, de a svájci kormány nem engedélyezte a «kongresszusok városában» a kongresszus megtartását, így Amszterdamban jöttek össze a delegátusok és három napig, aug. 26-tól 28-ig ülészttek.

A «Munka» szerkesztősége elvi és gyakorlati állásfoglalást tartalmazó hosszabb levélben üdvözölte a kongresszus résztvevőit.

Romain Rolland, Henri Barbusse, Maxim Gorkij, Théodore Dreiser, Einstein és több más neves író és tudós kezdeményezésére ült össze Amszterdamban a nemzetközi háboruellenes kongresszus, hogy tiltakozzék a készülő imperialista háboru ellen és megtalálja azokat a módokat, melyekkel a leghatásosabban lehet ellene harcolni. Soha ilyen kongresszus nem volt aktuálisabb, mint ma, amikor a genfi leszerelési konferencia hónapokig tartó sikertelen tanácskozásai világosan rámutattak az imperialista hatalmak háborus készülődéseire.

Mi sem volna könnyebb, mint a kongresszus gyakorlati hasznát kétségbe vonni. Ha szigoruan analizáljuk az elhangzottakat, azt kell mondanunk, hogy azok nem voltak egyebek szavaknál. Azonban nem éppen ugy szavak teszik lehetővé és váltják ki a háborukat? Lenin az 1922.-i hágai békekongresszus szovjetdelegátusainak adott instrukciójában a «háborucsinálás titkainak leleplezését» jelölte meg a konkrét háboruellenes küzdelem tengelyeként.

Kétségtelen, hogy a kongresszus csak akkor felelt meg feladatának, ha konkrét akciókban folytatódik, de két tényt feltétlenül érdemként kell tekinteni. Az egyik tény az, hogy már impozáns méreteivel is letagadhatatlan agitativ erőt képviselt. 2195 delegátus gyűlt össze az öt világrész 27 országából. A delegátusok közül 219 tartozott a szociáldemokrata, 830 a kommunista, 24 a függetlenszocialista (SAP) párthoz, 10 a kommunista ellenzékhez (trockisták). 412 küldött képviselte a szabad szakszervezeteket, 682 a vörös szakszervezeti ellenzékét és 35-en párton és szervezeten kívül álltak. A delegátusoknak ez a politikai és pártárnyalati tarkasága azonban nem zavarta meg a kongresszus harmóniáját és ez az a második tény, ami biztatás lehet arra nézve, hogy közös fenyegető veszély esetén a felelős pártvezérek semmilyen manővere sem tudta elgáncsolni a munkásság közös frontját. A jelenlévő szociáldemokrata delegátusok, testi és szellemi munkások egyaránt, kénytelenek voltak megbélyegezni a II. Internacionálét, amiért az meg akarta akadályozni a kongresszus megtartását. (Külön értekezleten eleve tiltakoztak minden olyan megtorló intézkedés ellen, melyet az Internacionálé a kongresszuson való részvételük miatt ellenük foganatosítani akarna.)

A kongresszusnak nagy nehézségekkel kellett megküzdenie. Először a svájci kormány határozata akadályozta meg a kongresszusnak Genfben való megtartását, majd a holland hatóságok megtagadták a Maxim Gorkij vezetése alatt álló orosz delegáció beutazási engedélyét. Gorkij Párisból üdvözölte a küldöttség nevében a kongresszust. Többek között ezt táviratolta: «Azt hiszem, nem csak Oroszország és annak békepolitikája iránt érzett rokonszenv egyesíti a kongresszus résztvevőit, hanem az új háboru elleni önvédelem szükségének a tudata is. A holland kormány tilalma az

munka

egész világ munkásságának megmutatta, hogy hol keresse ellenségeit és hol barátait.»

Romain Rolland is csak táviratilag küldhette üdvözetét, mert súlyos betegsége visszatartotta a megjelenéstől. Üdvözetében hangsúlyozza, hogy a tanácskozások folyamán kerülni kell minden egyenetlenséget, a békéért harcolók hatalmas seregébe be kell lépnie mindenkinek, aki azt vallja, hogy «háborút a háboru ellen», majd hosszan analizálja a nagyhatalmak háborus célkitűzéseit.

A kongresszus 100 tagu vezetőségének megválasztásakor is a legerősebb egységfrontot tartották szem előtt. Így kerültek egymás mellé Barbusse, Rolland, Cachin, a francia munkásság képviselője, Németország részéről Heinrich Mann író, von Schoenaich, a pacifista generális, Clara Zetkin és Willi Münzenberg, a KPD vezetői közül. Amerikát Dreiser, Dos Passos, Sherwood Andersen, a híres írók és Dana professzor, Belgiumot Franz Masereel, a nagy festő, Olaszországot Miglioli parasztvezér, a skandináv államokat Andersen Nexő, Karin Michaelis, Nissén írók, Japánt Sen Katayama, az ősz forradalmár, Indiát a hindu nemzeti kongresszus elnöke Patel, Kinát Sun-Yat-Sen özvegye képviselte. Ezeken kívül a szakszervezetek, hadianyaggyárak munkássága, tengerészek, vasutasok, hadirokkantak, női és egyéb szervezetek is helyet kaptak a vezetőségben.

Ha az Amszterdamban megteremtett háboruellenes egységfront kézzelfogható formákat ölt, — úgy ezentúl lehetetlen lesz a háboru. Ha a kapitalizmus fetise elveszti befolyását a tömegekre, akkor a válság kiutját hiába keresi a háboruban. Nem a béke szeretete és a békére való hajlandóság, hanem a tömegek saját erejének tudatára való ébresztése az a fegyver, mellyel az imperialista háboru ellen küzdeni kell. Ez volt Amszterdam feladata. Teljesítette? Már a közel jövő megmutathatja.

Mi aggodalommal nézünk a jövő elé, mert szerintünk az amszterdami kongresszus szocialista szempontból, önmaga megrendezésén túl alig jelent egyéb pozitívumot.

Szántó Róbert

KELL-E ZENE A MOZGALOMBAN?

Kell — de csak olyan zene, amely mozgalmi szükségletet elégít ki. A mozgalom karaktere helyenkint más és más, és időben is változik. Amilyen mértékben változik a mozgalom karaktere, változik a mozgalomban megmutatkozó zenei szükséglet is.

A magyarországi munkásdal-kulturában, szinte napjainkig, kizárólag a német, romantikus zenei hatás uralkodott. A magyarországi mozgalom szerkezete, különösen a múltban, a német minta szerint igazodott. Természetes, hogy zenei téren is a német befolyás érezte leginkább hatását. A 90-es években, mikor ez a hatás a legerősebb volt, a németországi mozgalmi zene sem volt egyéb, mint a polgári «Liedertafel»-stílus többé-kevésbé sikerült másolata. Nálunk — Németország mozgalmi kulturgyarmatán, akarva sem érvényesülhetett más gyakorlat. Munkásdalkaraink erre a stílusra rendezkedtek be és még ma is ezt propagálják. Műsoraik szelleme nagyjában megfelel a szakszervezetek köré csoportosult munkáselit múlt század végi beállítottságának és öntudatának. A söröző asztaltársaságok meghitt hangulata, akkor megfelelő agitációs eszköz lehetett, s ez a lehetőség hívta életre a dalárda-stílust — az akkor aktuális, mozgalmi szükséglet kielégítőjét.

Ma már ez az agitációs módszer a múlté, mert gazdaságilag megvalósíthatatlan és politikailag nem megfelelő. Miért? Mert mozgalmi követelményeink és ezzel az általános mozgalmi kultúrászükséglet megváltozott. A gazda-

sági és politikai viszonyok, a fasiszta diktatura mértéke és aktivitása országok szerint új harcmodort követel. A változott állapotok új szükségletek kielégítését hangsúlyozták ki a mozgalmi zenében is. Ma az összes szocialista pártok a nagy tömegek politikai megmozgatására törekszenek. A műzenében teljesen járatlan vidéki munkástömegek, de az elnevelt fővárosi proletariátus sem agitálható már meg a régi dalárda-anyaggal. A darabok szelleme idegen és technikájuk nehézkes ahhoz, hogy a nagy tömegek közt elterjedhessen. Formában és tartalomban elütnek a népzeneitől, de nem tartanak rokonságot a rádió és gramofon által propagált mai műzenével sem. Ahhoz, hogy valamely mozgalmi zene agitációs feladatok elvégzésére alkalmas legyen, elsősorban közvetlen hatásnak és könnyen elterjedhetőnek kell lennie. A népzeneben kell gyökereznie és népszerűnek kell lennie. A népszerűség ebben az értelemben nem egyéb, mint az általánosan elterjedt, korszerű zenei kifejezésmodor. A dalárdaszámok nem rendelkeznek ezzel a korszerű megjelenési formával, még kevésbé a népi gyökerekkel. Fölmerül tehát a korszerű magyar mozgalmi zene szükségessége. Ez teremtette meg az utolsó három év mozgalmi «kulturszenzációját» — a népdalkórust.

Mi a népdalkórus?

A népdalkórus osztálytudatos zenei együttes, mely az általa megismert népzenei anyagot olyan formában közvetíti, hogy a dalban megmutatkozó osztálykarakter felismerhető legyen. A magyarországi népi zenei anyag csak a legújabb időkben került napvilágra. Ma még ott tartunk, hogy a népi zenére mesterségesen kell felhívni a figyelmet és a proletariátus érdeklődését is ily módon kell saját osztályának zenei termékei felé fordítani. A dolgozóknak tudatosítani kell, hogy a népdalban mozgalmi értékeket vesz birtokába. Ismertetnünk kell tehát a népdalt — természetesen a hamisítatlan népdalt — a dolgozó osztályzenéjét. Ezt csak úgy tehetjük meg, ha az eddig tudatosan, vagy öntudatlanul elhanyagolt és elrejtett anyagot magunk kutatjuk fel, mert a polgári szerzők és kiadók szerkesztésében megjelent népdalgyűjtemények erre — kevés kivétellel — alig alkalmasak. Magunknak kell utánanézni: előbb megismerni, aztán megismertetni ezt az anyagot.

A népdalkórus nem dalkar, mely kész zenei termékek pusztá előadásával foglalkozik. Feladata, hogy rámutasson azokra az egyező vonásokra, melyek minden nép dolgozóinak zenéjében megvannak, a közös sors jeleit mutatják és a közös harc tudatát ébresztik föl. Ismerni és ismertetni kell minden nép dolgozóinak zenéjét, a primitív népzeneit és a nyugati kulturálmok népzeneit egyaránt. A népdalban megmutatkozó osztálykarakter kidomborításához ez a nemzetköziség elengedhetetlenül szükséges, hiszen az osztály fogalmának is ez egyik legfontosabb jellemvonása.

A népdalt propagálni — ez a népdalkórus feladata. Ez adja meg a tömegeknek, osztálytudatukban való megerősödésen kívül, azt a képességet, hogy a helyes és hatásos agitációs eszközöket az ilyen történelmi anyagon tanulják megismerni. A népdal azonban még nem kész mozgalmi dal. A mozgalmi dal nem mond mást, mint a népdal, de amit a népdal csak burkoltan vagy bizonyos társadalmi okok következtében helyi vonatkozásokban vagy kódos elnagyításban mond el, azt a mozgalmi dalnak tömören, jellemzően és félreismerhetetlen tendenciával kell megmutatni. Ez nem csak a szövegre vonatkozik, de a zenére is. A mozgalmi dal tehát nem népdal, de kell, hogy a népi zenéből nőjjön ki. A tömegható erővel bíró mozgalmi dalhoz csak úgy juthatunk el, ha a népzenei elemeket tudatosan és szándékosan használjuk fel erre a célra. A népzeneit tehát nem csak ismerni és propagálni, hanem alakítani is kell. A népzenei anyag ismertetését, egybevetését és analizisét a népdalkórusok végzik el. Az így megismert és kianalizált anyagot, amennyiben az aktuális mozgalmi szükségletek kielégítésére alkalmas, a mozgalmi zenében újjá kell építeni. Nem a népdal, vagy egyes népdalok szolgáló népzenei termékek pusztá átszövegezéséről. Hogy ehhez az ideális mozgalmi zenéhez eljuthassunk, a népi eredetű zenét annyira népszerűvé kell tennünk, hogy az vérré váljon. Ez az egyetlen út, amely a polgári dalkartól, amilyenek a mai munkásdalárdák is, a korszerű tömegkórusig elvezet.

Justus György

munka

A „TÁRSADALMI SZEMLE“

utóbbi két számában a „Munka“ cikkeivel, illetve könyveivel foglalkozik. Megállapítjuk, hogy a két közlemény nem egyéb rossz-akaratu demagógiánál, idézetei hamisítványok s ezeknek az „idézeteknek“ kommentálása nagyon szomorú fényt vet a közlemények íróira és a lap szerkesztőire. A magunk részéről a T. Sz. „kritikai“ módszerét elvetendőnek és megbélyegzendőnek tartjuk s úgy mint a múltban tettük, a jövőben is küzdeni fogunk az ilyen és hasonló szociálszuitizmus ellen.

*Falus Ervin, Gró Lajos, Kassák Lajos,
Nádas Endre, Nádas József.*

A munkásmozgalom letargiáját és szétesettségét, ami ma általánosságban korszerű tünet, Magyarországon nagymértékben fokozza a dilettánsok és az új érvényesülésre vadászó polgári rétegek beözönlése. Ezek a derékbetört filozófusok és politikai jampecek máról-holnapra, mint közeli konjunkturát ígérő iparágra, áttérnek a marxizmusra, hogy néhány hónapi biflázás és stréberkedés árán megpróbáljanak a munkásság hátán karriert csinálni. Belőlük lesznek a munkáspártok és különféle érdekcsoportok házörző komondorai, ezt az ugató szerepet nem sajnáljuk tőlük, de meg kell állapítanunk, hogy hangzavarukkal, erkölcsi defektusaikkal, provokatív és felelőtlen ágálásukkal megfertőzik a munkásifjuság életlátását, érzés- és gondolatvilágukban olyan zavart idéznek elő, amelyet esztendőik komoly munkájával is alig lehet helyrehozni.

A felelőtlen dilettánsok ilyen csoportja volt — kevés kivétellel — a 100% rendőrspiclikkel és a szanprovokatőrökkel telített csoportja. A «Munka» hosszú ideig küzdött ezeknek az irodalmi talesztépőknek a szociálszuitizmus ellen. Két éve annak, hogy Bethlen grófnő táncosainak hivatalos lapja, a 100% megszűnt. Megindulásakor a «T. Sz.» úgy látszott, hogy komoly marxista feladatok elvégzésére vállalkozik s a felelőtlen handabandázásoknak és ostoba kemérgézésnek nem enged helyet a hasábjain. De az utolsó hónapokban a «T. Sz.» egyre leplezetlenebbül mutatja meg igazi arculatát. A hamisítások, a mozgalmi jampecségek, a nyakló nélküli szájkodás ugyanugy ott-hont kaptak a lapban, mint azelőtt a 100%-ban.

Ez év júliusi számában Kassák elvtársnak a «Munka» júniusi számában a *német helyzetről írt cikkét* veszi a nyelvére. *Nem polemizál*, mint ahogyan azt a «T. Sz.» két doktor szerkesztőjétől a szocialista olvasók elvárhatnák, hanem hazudik és rágalmaz, olyan kitételeket tulajdonít Kassák elvtársnak, amilyeneket ő sohasem írt le. A tényeket annyira elferdíti, hogy utóbb ő maga is megijed saját hazugságaitól és az egészet így összegezi: . . . «azaz, ne legyünk igazságtalanok. Nem hirdeti, ez csak következik az elméletből. Kifejezetten «csak» addig megy el, hogy hiba a S. P. D. ellen, mint a forradalomnak a munkásosztályban való főakadálya ellen harcolni.» De jellemző a «T. Sz.» cikkírójára, miközben megpróbálja hazugságait visszavonni, ugyanakkor egy újabb hamisítást követ el. Kassák elvtárs a fentebb idézett mondatot sem írta le soha.

Mindezek alapján a «T. Sz.» álneves firkásza «tipikus kispolgárnak» nevezi Kassák elvtársat. Ha a kispolgárság körül akarnánk kereskedni, mit szólhatnánk a «T. Sz.» két szerkesztőjéről, akik fogorvosi és egyéb doktorátusukat biggyeszti föl a «társadalomtudományi» lapjuk homlokára. Hasonló parvenüségért Marx Lassallet, nem kis felháborodással, «bárá Icígnék» nevezte. De lehet, hogy nem is a doktor urak írták az említett förmedvényt. Talán valaki a lap marxista munkatársai közül. Talán Lakatos Péter Pál, vagy József Attila, akiket a „T. Sz.“ a fasiszta „Előrs“-től vett át, ahol néhány hónappal ezelőtt még rovatvezetők voltak. Lehetséges, hogy Illyés Gyula írta, aki, míg a «T. Sz.»-ben vérvöröset irdogál, addig a «Nyugat»-ban arról danázik, hogy mennyivel jobban érdekli őt a napsütésben lengő paprika, mint az ország pénzügyei, a politikai kérdések és egyéb ilyen semmiségek . . . és a figyelő rovatban így bölelkedik: «Mi lett . . . a szocializmusból, a tiszta szándéku és

jogos harcból a judeogerman Budapest szellemi hegemoniája ellen. amennyiben azt szellemnek lehet nevezni.» A «Nyugat»-ban vörös csizma és lenini ludtalpbatét nélkül így mutatja meg magát Illyés Gyula. De igaz, hogy a «T. Sz.»-nek nemcsak antiszemita, hanem cionistái is vannak. Az Ujvári-fivérek, például, nem régen még arra hívták fel az ifjúságot, hogy *Cion* szellemében egyesüljön a zsidó kapitalista lapok égisze alatt. Ma, mit tesz isten, ők a «T. Sz.» marxista vezércikkírói. Vagy beszéljünk Kodolányi Jánosról, az irodalmi kameleonok undorítóan ismert alakjáról? Vagy említsük meg a józan óráiban Mária dalokat író Pákozdyt, a költőt? Kár a felsorolásért, egyformák ők mind s ebben a pillanatban Madzsar József dr. és Sándor Pál dr. vezetése mellett a «szocializmus frontján harcolnak».

A lumpenburzsoázia e lelkiismeretlen gyűlevész társaságának van mersze, hogy kispolgárnak nevezze Kassák elvtársat. Erre van mersze, de arra nincs, hogy amikor letartóztatott szerkesztőjéről ír, legalább kötelező szolidaritásból, egyetlen szót írjon a státárium ellen. Halálos ítéletek hangzanak el és ők lapulnak, mint a tetvek. Lapulnak és tényszerű szocialista kritika helyett a Sz. D. P. ellen szájálnak, mintha a szociáldemokrata párt hirdette volna ki a státáriumot és ő mondaná ki a halálos ítéleteket is. Az ellenforradalomról bölcsen hallgat a polgárságból kikopottaknak ez a tábora. Marx nevét üvöltik és antiszemizmust, cionizmust és szociáljezsuitizmust csinálnak. Ismerjük ezt a játékot s úgy a jelenben, mint a jövőben is meg fogunk tenni mindent, hogy lelepleződjenek és a munkásság előtt is ismertté váljanak a maguk igazi mivoltában a felelőtlen szájkodásnak ezek a lovagjai. Menjenek vissza ahonnan jöttek s ahova még ma is egész lényükkel odatartoznak s a mogendovedot ne mutassák föl, mint az ötágu vörös csillagot, a Mária dalokat ne komponálják át munkásindulókká s a fajvédelmet ne játssák ki szélsőséges baloldalnak. A munkásmozgalom nem a stréberek és konjunkturázók melegágya, hanem a komoly erőknek, nyílt szocialista álláspontot vállaló embereknek munkaterülete.

n—s

AZ IRODALOM OROSZORSZÁGBAN

Jevgenij Zamiatin egyike a szovjet-országi szellemi élet kiválóságainak. Hajóépítő mérnök és író. Mérnöki tevékenységét, mely nemzetközi sulyt szerzett nevének, már nem folytatja, bár még most is előad a leningradi hajóépítő akadémián — minden idejét szépirodalmi tevékenységének szenteli. Mint író, a legjelentősebbek közé tartozik. Könyveit lefordítják idegen nyelvekre, darabjait nagy sikerrel játsszák Moszkvában, Leningradban és szerte az egész Szovjetunióban. Alábbi nyilatkozata, melyet a *Manchester Guardian* c. angol napilap számára adott, érdekesen világít rá az író és irodalom helyzetére Szovjet-országon belül.

— Kényelmesen él Ön Oroszországban?

— A kényelem természetesen relatív dolog, de a lakosság egyéb rétegeihez viszonyítva az írók jól élnek. Bizonyos, hogy az élelem még mindig szűkös Oroszországban, a lakásviszonyok is rosszak, s Moszkvában, bár egész sor lakóház épült, még mindig min-

dennapos dolog, hogy három, négy, vagy öt ember szorong egy szobában.

— Önnek is meg kell osztania a szobáját mással?

— Szó sincs róla, háromszobás lakásom van Leningradban. Külömben is, a sikeres írók, különösen a sikeres drámaírók kivételes helyzetben vannak. Az utóbbi, aki megkapja a bevétel 5—6 százalékát, az egyetlen „legitim burzsoa” a mai Oroszországban és senkisé sem kéri tőle számon, hogy mi je van.

Ugyanez áll, kisebb mértékben a regényírókra is. Pílnyak és családja például külön ötszobás házban lakik Moszkvában. Az írók különleges payok-ot, vagyis élelmiszergyeket kapnak, amelyek olyan élelmiszerekre is feljogosítják őket, amik másoknak nem jutnak. A szovjet igen jól bánik az írókkal.

A mi kiadóink nem tesznek akkora különbséget beérkezett írók és kezdők között, mint az önkéi. Az ismeretlen író kb. 200 rubelt kap 10.000 szóért, a mondjuk 5000 példányban

munka

megjelenő első kiadás után, ehhez még bizonyos előre fizetett jutalék járul; az ismert író kétszer vagy háromszor ennyit kap, de többet nem. Valóban jelentős eredményeket azok az írók érnek el, akiknek a könyveit legalább 30.000 példányban megjelenő, olcsó, népszerű kiadásban hozzák ki. Ezt persze általában csak azokkal a könyvekkel teszik meg, amelyeket politikailag hasznosnak tekintenek.

A mai orosz ember és különösen a paraszt sokat olvas. Az egész ország pszichológiailag forradalmosítva van. Emlékszem egy öreg parasztasszonyra, aki „egyéni gazdálkodás”-ról és „kollektivizáció”-ról beszélt nekem, és oly természetesen és könnyen ejtette ki ezeket a szavakat, mintha disznókról és tehenekekről beszélt volna. Igaz, hogy ugyanabban a faluban hallottam azt is, amint egy másik öreg asszony varázsigeiket mormolt.

Az ötéves terv egyik nagy — talán még gazdasági teljesítményeinél is jelentősebb — hatása az, hogy kigyógyította az orosz lassúságából és lustaságából. Az új nemzedék a gépekben hisz és az amerikanizációban. Érdekes lesz megfigyelnünk Szovjetországot a legközelebbi tíz vagy tizenöt év alatt.

— Milyen szerepet játszik az irodalom ebben a folyamatban? És mit jelent az a jelszó, hogy „az irodalom az ötéves terv szolgálatában”?

— Lehet, hogy eretnek vagyok, de szerintem nem jelent semmit. Gyermekes idealizmus. Mint mérnök, tudom, hogy semmiféle „ipari regény” sem fog sohasem kitermelni eggyel több tonna acélt. Mint író tudom, hogy az az óhaj, hogy „ipari témák”-ról írjunk, pusztán rossz regények tonnáit eredményezte. De néhány hónappal ezelőtt megváltozott az egész helyzet. Hogy megértessem Önnel ezt a változást, jobb, ha összefoglalom az orosz irodalom főbb szakaszait a forradalom óta.

Az „éhes” évek alatt — a polgárháború és a hadikommunizmus évei — a futuristák voltak uralmon. Nem követeltek kevesebbet, minthogy ők monopolizálják az egész „új” proletárművészetet, de csakhamar észre kellett venniük, hogy a proletariátus mitsem akar tudni róluk. A Nep szakaszát friss irodalmi tehetségek kirobbanása jellemzi, de ez az új irodalom sem volt proletár. E szakasz legjobb írói a közvélemény szemében pusztán

„poputsiki”, az az utitársak voltak, (Mittläufer, Ford.) legnagyobbbrészt az intelligenciához tartoztak és nem voltak kommunisták, bár legtöbben rokonszenveztek, vagy úgy tettek, mintha rokonszenveznének a forradalommal. Számos komoly tehetség van köztük, így Vszevolod Ivanov és Babel, akinek a polgárháborúból való történetei olyan frissességet, oly vitalitást és epikus lendületet mutatnak, amelyet az orosz irodalom már régóta nem látott; ott van Zoszesenko, Nep-Oroszország Csehovja, Ognyev, akinek a „Kosztja Rjabcev naplója” c. könyvét mindenütt ismerik, Pilnyak, ez az egyetlen, de meglepően friss író, Bulgakov, a tehetséges drámaíró, a kiváló Leonov és sok más. Ez a szakasz kb. 1926-ig virágzott.

Közben kifejlődött az írók egy új csoportja, ezek már majdnem kizárólag kommunisták. Van köztük néhány öregebb is, mint Gladkov, akinek a „Cement” c. műve az első ipari regény; és számos nála tehetségesebb fiatal, — Solohov, a „Csendes Don” írója, Fadejev és mások. Ezek a fiatal proletárirók, nem úgy, mint a „poputsiki”, egyszerű, egyenes, sőt gyakran éppen naiv stílusban írtak. Tolsztojt tekintették mesterüknek. Az ötéves terv megjelenésével befolyásuk hallatlanul megnő. Szervezetük, a „Rapp” (a proletár írók forradalmi szövetsége) azt hirdette, hogy ők az egyedüli «orthodox» szovjetírók, hogy ők képviselik Szovjetország igazi szellemét és ők hirdették azt a híres tételt, hogy az irodalomnak ezentúl az ötéves tervet kell szolgálnia.

A „Rapp” jóideig támogatásban részesült „felülről” és csakhamar megtalálta a módját annak, hogyan kell hatalmába keríteni a legtöbb irodalmi folyóiratot, s hogyan kell monopolizálni az irodalmi kritikát. Kritikussai egyaránt tulozták majd minden szervezetükhöz tartozó író jelentőségét, másrészt gyakran kegyetlenül igazságtalanok voltak a „poputsiki”-hez. Könyveiket gyakran és minden látható ok nélkül ellenforradalminak bélyegezték. Ennek a politikának a hatásai persze nem igen voltak szerencsések. A „poputsiki” — a mai orosz irodalom legnagyobb értékei közül nem egy közülük tartozik — egy-két kivétellel megkísérelték, hogy alkalmazkodjanak azokhoz a követelményekhez, amelyeket a Rapp kritikussai állítottak fel. Az ilyen kísérletek

persze rendszerint nem jártak sikerrel; Pilnyak «Volgája», vagy Leonov «Száz» c. könyve, — mindkét regény ipari témát dolgoz fel — sokkal gyengébb, mint korábbi, spontánabb írásműveik.

De néhány hónappal ezelőtt váratlan dolog történt, — valóságos irodalmi államcsíny. A legmagasabb szovjetkörök belátták, hogy ez így nem mehet tovább és — valószínűleg Gorkij hatása alatt — egy merész lépéssel felozlatták a „Rapp“-ot, véget vetvén így monopolisztikus helyzetének. Megengedem, hogy a „Rapp“ uralkodó befolyása nem volt minden haszon híján. Sok író, aki közömbös volt az ipari élet témái iránt, érdeklődni kezdett ez irányban is. Az öregebb írók közül nem egyet magával ragadott az „új szellem“, valamennyien megtanulták, hogy a tényeket nézzék és közlelőn figyeljék az eseményeket. A „Rapp“ tagjai most csatlakoztak az „Írók Egyesületéhez“, amely nemrég még „poputsik“ szervezet volt. Hiszem, hogy ez így igen jó; a volt «poputsiki» és a proletárirók üdvösen befolyásolhatják és egészíthetik ki egymást, s hiszem, hogy a holnap irodalma szerencsés szintézise lesz egyrészt a proletárirók száraz realizmusának, másrészt a poputsiki fejlett irodalmi technikájának és képzelőerejének. Szovjetországban néhány éven belül ismét beléphet a nagy irodalmi teljesítmények új korszakába. A szovjethatóságok szerencsére észrevették, hogy az irodalom nem lehet reklámügynökség. Ford. f. e.

NÉMETH ANDOR: A PÁRISI KOMMÜN, 1871 (PANTHEON)

Meghamisítani a történelmet — ez mindenkor az ideologikus elnyomás fontos és hatásos eszközei közé tartozott. Az elnyomó osztályok mindenkor sietve iratták át az ördög számlájára a feltörő osztályok szabadságharcát és a pontosan kiszolgáló történetírás sietve mázolta át a felsőbb osztályok cselekedeteit angyalira.

Az ideologikus befolyásolásnak ilyen iskolapéldája az 1871-es párizsi kommün körüli legendakör-teremtés. Marx zseniális írása, Lissagaray nagy munkája, néhány kommünard emlékirata nem birta a harcot, a felvilágosító

harcot, a polgári történetírás vértől és gyülölettől csöpögő írásaival szemben. Ezért hasznos és megbecsülendő minden írás, amely a tények hű megvilágítását szolgálja.

719

De Németh Andor könyve több ennél. Bár nem igyekszik a szocialista történetírás feladatát elvégezni, de a történelmi reportázsnak érdekesen és nívósan népszerű formájában emberileg érthetővé teszi előttünk, közel hozza hozzánk a kommün harcat. Maivá és rokonszenvenné teszi ezt a hősi, bár elvetélt és tévesen vezetett harcot. Emberivé teszi és a szolidaritás érzését ébreszti fel bennünk.

Valóban a szolidaritás érzése kel föl bennünk, ha a bukás utáni ellenforradalom szörnyű bosszujáról olvasunk. A bukás utáni időkben... „... mindenki örülten bujkál a bosszu elöl, akinek oka van rá. S hány ezer embernek van rá oka! Mindenkinek, akinek haragosa van, mindenkinek, aki a kommünt szolgálta. Trikolórkarszalagos emberek (a kommün utolsó heteiben alakult ellenforradalmi szervezet) járnak sorra a házmestereket, kikérdezik őket lakóik kommün alatti magatartása felől, s jaj annak, akiről valamit hallanak“. Valóban, az 1871-es kommünről ír a szerző, vagy az 1919-esről?

Minden ellenforradalmi megtorlás sokszorosan véresebb a forradalomnál. Ez az igazság a párizsi kommün történetében a legkiáltóbb módon bebizonyosodott. A kommün vezetőinek nagyrésze kispolgár-forradalmár volt. „... fel akarnák forgatni a világot, de úgy, hogy a törvényen belül maradjanak...“ Thiers és Gallifet tábornokok nem ilyen szentimentálisak és törvénytisztelőek. Ők tetszés szerint hajlítják és használják ki a törvényt. Így mérsárolnak le (saját nyilatkozataik szerint) hét nap alatt 17.000 kommünardot. Ezt a tulságosan optimisztikus veszteséglistát ki kell egészíteni az előző hetek harcaiban elpusztult 7000 felkelővel és 12.000 sebesülttel! Rettentő szám ez, ha arra gondolunk, hogy a nagy francia forradalom „réurmuralmának“ két esztendejében a vidéki polgárháborút is belevéve, 10 ezer ember pusztult el.

Németh Andor könyve a kommün történetének teljes anyagát érdekesen és meggyőzően dolgozta fel. Új adatok feltárásával is hozzájárul ahhoz,

munka

hogy könyve nemcsak mint értékes könyv, olvasmány, de mint forrás-munka is megbecsülendő legyen.

n. j.

FEHÉR FERENC: ÉLJEN A HÁBORU

(A pozsonyi Munkásakadémia kiadása)

Éljen a háboru, mondja a szerző, s aki elolvassa könyvét, ha csak nem idióta vagy szadista, fölháborodottan kiáltja vissza: soha többé háborut! Gunyot és keserőséget piroslik a könyv címlapja s a belseje megmutatja a „békebeli“ olvasónak, hogy egy szocialista hogyan látta a szörnyű vágóhidat és betükbe foglaltan hogyan adja vissza mély emberi élményeit. Fehér Ferenc nem konstruált regényt irt és nem is szentimentális impresziókkal pepecsel. Sem remarki irodalomra, sem Renn objektivitására nem törekszik. Ott élt a katonák sorában, látta és hallotta, sőt több, egész valójával élte a szörnyűséges közös sorsot s ő, az egy, most megszólal ezrek és százezrek helyett. A stílusa kiforrott s a mondanivalója szociális tartalommal, humanitással és ellenszegülő akarattal telített. Szocialista irás anélkül, hogy nyílt politikai agitációt fejtene ki az író, nem lép az előtérbe, hagyja, hogy a tények és történések maguk hassanak ránk, s azt hisszük, a hatás, amit az olvasóból kiváltanak — szociális és forradalmasító. Ez az az elismerés, amit egy háborus könyvről mondani lehet. Mert a háborus könyv, mint történelmi dokumentum, nem elsődlegesen szépírás, hanem az irodalom formanyelvén elvégzett valóságábrázolás. Mérőeszközünk tehát nem esztétikai, hanem társadalmi szempontu kell, hogy legyen. Fehér könyve pedig azért is nagyszerű dokumentum, mert jól megírt könyv. Külön fejezeteiben és egészében is kész írókat reuelál. A téma gombolyítása a háborus lelkesedéssel kezdődik és a forradalom medrébe torkollik bele. S a történet

elbeszélője mint fizikai munkás indult el 1914-ben és 1918-ban, mint gazdag nyelvezetű író érkezik meg. Auto-didakta, akit szenvedései formáltak a ma emberévé. Azzá az emberré, aki ott volt a halál küszöbén s mégis az életbe bizakodón és új harcra készen jött hozzánk vissza. S ez az első könyve nemcsak a háboru borzalmainak, hanem az ő szocialista emberségének is megbecsülendő dokumentuma.

Kalmár György

EURÓPA-KÖNYVTÁR

Mi az Európa-könyvtár? Annyi, mint szerkeszti: Müller Lajos. Ki az a M. L.? Most jelentetett meg egy füzetkét, melyről ő maga mondja, hogy „új célkitűzésével óriási hiányt pótol s éppen azért, hogy ezek a művek a dolgozók minél szélesebb rétegeihez eljuthassanak...“ De nézzük meg közelebbről a füzet tartalmát és a szerkesztő hallatlan opportunizmusát. Alcim: „történetek a küzdelmes idők-ből“ s aztán négy novella következik: az éhínségről, az elvadult emberi lelketlenségről, a munkatehetetlenségről s hasonló jókról, amik Szovjetország belsejét emésztik. Ezeket a történeteket az új orosz írók irták a forradalom első esztendeiből, tendenciájuk volt az orosz nép harcra és munkára serkentése. Igen, akkor és ott! Az ellenforradalmi Magyarországon azonban ugyanezek az írások az orosz harcok megtagadását és a mai helyzet meghamisítását jelentik. Ezeknél az írásoknál kiábrándítóbbak, ellenforradalmibb hatásúak ezideig az „Új Nemzedékben“ sem jelentek meg. Ezek az írások most és itt: kétséget és irtózatot hintonak el a munkásság között Oroszországról. M. L. szerkesztő ur konjunktura-vállalkozása káros s minden munkásolvasónak kötelessége, hogy ezt a burkolt ellenforradalmi ténykedést kereken visszautasítsa.

Teller Ernő

Weltbühne-Berlin. Wirtschaftliche
Korrespondenz.

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: Kassák Lajos • helyettese: nádass József • kiadja az ifjúsocialisták munkaközössége • felelős kiadó: Lengyel Lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Bulcsu-u. 19. II. 7 • csehszlovákiában: jelen Mihály, Bratislava, Bél mátyás-u. 7. • románában: Sándor Vilmos Cluj, str. Florilor 3. • minden közleményért a szerző felel • egyes szám ára: 60 fillér, kc. 3.60, Iel 20 • előfizetési ár félévre 3 p., egész évre 6 p., kc. 18, illetve 36, Iel 100, illetve 200

3331.32 HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA R. T. BUDAPEST.

FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA